

بِسْمِ تَعَالَى

فعالیت

بنیادها و سازمان‌های غیردولتی ایالات متحده

در کشورهای

آسیای مرکزی و قفقاز جنوبی

گزارش راهبردی شماره ۱۰

دی ۱۴۰۰

ایراس

موسسه مطالعات ایران و اوراسیا

The Institute for Iran-Eurasia Studies

ЦЕНТР ПО ИЗУЧЕНИЮ ИРАНА И ЕВРАЗИИ

موسسه مطالعات ایران و اوراسیا (ایراس)، موسسه‌ای پژوهشی و غیردولتی است که از سال ۱۳۸۳ به عنوان نخستین موسسه پژوهشی تخصصی در حوزه جغرافیایی اوراسیا فعالیت خود را آغاز کرده است. هدف موسسه مطالعه زمینه‌های موضوعی سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و واکاوی سیاست‌گذاری‌های معطوف به پهنه جغرافیایی اوراسیا است.

موسسه مطالعات ایران و اوراسیا (ایراس)

آدرس: تهران، خیابان ولیعصر (عج)، بالاتر از پارک ساعی،

کوچه شهید عطاالله امینی، پلاک ۲، واحد ۶

کدپستی: ۱۴۳۴۷۳۴۳۶۶

تلفن / دورنگار: ۸۸۷۷۰۵۸۶ - ۸۸۷۹۲۴۹۶

پایگاه اینترنتی: www.iras.ir

پیشگفتار

موسسه‌ها و بنیادهای غیردولتی یا مردم‌نهاد ایالات متحده آمریکا طی دوره پسا جنگ سرد یکی از مهمترین ابزارهای نفوذ و تأثیرگذاری این کشور در جوامع در حال گذار پساسوسیالیستی بوده‌اند. مهمترین دستور کار این موسسه‌ها و بنیادها (به سردمداری «بنیاد جامعه باز») تقویت و ارتقای جامعه مدنی در کشورهای هدف از طریق حمایت‌های مالی و فکری از موسسه‌های مردم‌نهاد داخلی در این کشورها بوده است. در این چارچوب، بر اساس داده‌های موجود، در کشورهایی که مقام‌های محلی به تعامل با ایالات متحده تمایل نشان می‌دهند، بودجه قابل توجهی برای حمایت از سیستم‌های مدیریت دولتی، انجام اصلاحات و ارائه خدمات اجتماعی به مردم اختصاص داده می‌شود، اما در کشورهایی که به طور واضح از غرب پیروی نمی‌کنند، تاکنون برنامه‌های حمایت از حقوق بشر، توسعه رسانه‌ها و مشارکت سازمان‌های مردم‌نهاد در فرآیندهای کنترل عمومی بودجه بیشتری دریافت کرده‌اند.

با توجه به ضرورت شناخت ابعاد مختلف فعالیت این موسسه‌ها و بنیادها - که از پایه‌های اصلی قدرت نرم آمریکا به شمار می‌آیند - در مناطق پیرامونی جمهوری اسلامی ایران، موسسه مطالعات ایران و اوراسیا (ایراس) اقدام به ترجمه پژوهش صورت گرفته توسط آقای ن. سیلاکف پژوهشگر روسی کرده است که به تازگی در نشریه Russia and New States of Eurasia (به زبان روسی) منتشر شده است.

خلاصه اجرایی

- تا سال ۲۰۰۱، منطقه آسیای مرکزی در اولویت ایالات متحده نبود و فعالیت این کشور به آموزش و ارتقای اصلاحات با همکاری دولت‌های محلی محدود می‌شد.
- پس از حملات تروریستی ۱۱ سپتامبر سال ۲۰۰۱ و آغاز عملیات نظامی آمریکا در افغانستان، نقش آسیای میانه در سیاست خارجی واشنگتن به طرز چشمگیری افزایش یافت و این امر در افزایش فعالیت بنیادها و سازمان‌های مردم‌نهاد آمریکایی در زمینه‌های اجتماعی و بشردوستانه و همچنین سیاسی و اجتماعی به طور عمده در دولت‌های هم‌مرز با افغانستان منعکس شد.
- “انقلاب لاله‌ای” که در سال ۲۰۰۵ در قرقیزستان رخ داد، تأثیر ویژه‌ای در توسعه رویکردهای ایجاد تعامل با جامعه مدنی در حوزه کشورهای آسیای مرکزی توسط آمریکا داشت. پس از این رویداد مشارکت مالی بنیادها در تحریک فعالیت سازمان‌های مردمی و حمایت از مقام‌های جدید چند برابر شد.
- در طی سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۴ در کشورهای قزاقستان، ترکمنستان و ازبکستان استفاده از موضوعات حقوق بشری و منابع اطلاعاتی برای فشار بر مقام‌های محلی افزایش یافت.
- در قرقیزستان و تاجیکستان این تغییرات برعکس بود و حمایت اجتماعی از مردم به موازات ایجاد همکاری با مقام‌های محلی در انجام اصلاحات افزایش یافت.

- از سال ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۷ عمده تلاش‌ها بر روی موضوعات حساس برای هر کشور متمرکز بود. مسأله مهاجرت کارگری در قرقیزستان و تاجیکستان و مسائل جنسیتی در قزاقستان، ترکمنستان و ازبکستان بیش از مسائل دیگر مورد توجه قرار گرفت.
- در این سال‌ها در همه کشورها، به استثنای قرقیزستان، بودجه پروژه‌های حقوق بشری به میزان قابل توجهی افزایش پیدا کرد.
- به دنبال تغییر رهبری در ازبکستان پس از مرگ اسلام کریموف در سال ۲۰۱۶ بودجه این کشور افزایش قابل توجهی پیدا کرد که عمدتاً به دلیل برنامه‌های توسعه آزادی‌های مدنی بود.
- در سال‌های ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹ با توجه به سهم فزاینده جوانان در جمعیت کشورهای منطقه، منابع قابل توجهی برای مدرن سازی رسانه‌ها و همچنین فعالیت در حوزه‌های مورد تقاضای نسل جوان اختصاص داده شد.
- به دلیل دسترسی محدود به داده‌های مربوط به فعالیت بنیادهای آمریکایی در منطقه در سال ۲۰۲۰ تنها می‌توان در مورد مشارکت فعال آنها در حمایت از جمعیت آسیب دیده ناشی از شیوع ویروس کرونا اشاره کرد.
- می‌توان اینگونه استدلال کرد که مقاصد حمایتی بنیادهای آمریکایی در کشورهای منطقه با منافع ایالات متحده و موضع رهبری کشورهای آسیای مرکزی در رابطه با همکاری با غرب همخوانی دارد. در صورت نگرش مطلوب مقام‌های محلی به ایجاد تعامل با ایالات متحده، بودجه قابل توجهی برای حمایت از سیستم‌های مدیریت دولتی، انجام اصلاحات و ارائه خدمات اجتماعی به مردم اختصاص داده

می‌شود. در کشورهایی که به طور واضح از غرب پیروی نمی‌کنند، برنامه‌های حمایت از حقوق بشر، توسعه رسانه‌ها و مشارکت سازمان‌های مردم‌نهاد در فرآیندهای کنترل عمومی بودجه بیشتری دریافت می‌کنند.

- در منطقه آسیای مرکزی، به شکل قابل ملاحظه‌ای شاهد پنهان کاری اطلاعاتی در رابطه با فعالیت بنیادهای آمریکایی و سازمان‌های غیر دولتی در مقایسه با دیگر مناطق پسا شوروی هستیم.

- با توجه به داده‌های عمومی موجود در مورد ساختار هزینه‌های بنیادهای آمریکایی در منطقه، حوزه‌های اولویت فعالیت آنها قرقیزستان و قزاقستان است که به ترتیب ۳۴ و ۳۳ درصد هزینه‌های آنها را تشکیل می‌دهند. پروژه‌های تاجیکستان ۲۳ درصد از کل بودجه را به خود اختصاص داده‌اند و ازبکستان و ترکمنستان به ترتیب ۸ و ۱ درصد از کل این بودجه را دریافت کرده‌اند.

- توسعه فعالیت‌های بنیادها و سازمان‌های مردم‌نهاد آمریکایی در منطقه قفقاز جنوبی را در دهه‌های ۲۰۰۰ و ۲۰۱۰ می‌توان به چند مرحله تقسیم کرد. تا سال ۲۰۰۱، اعطا کنندگان کمک‌های مالی از پروژه‌هایی در زمینه آموزش سنتی و سازمان‌دهی سیاسی در کشورهای منطقه با همکاری مقام‌های محلی حمایت می‌کردند. در سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۸ فعالیت‌ها به منظور ایجاد سازمان‌های مردم‌نهاد و رسانه‌ها، آموزش فعالان مدنی و ترویج حقوق بشر تشدید شد. از سال ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۴، توسعه گسترده اقدامات اجتماعی و برنامه‌های بشردوستانه (عمدتاً در زمینه مراقبت‌های بهداشتی)، دخالت ساختارهای جامعه مدنی در فرآیندهای سیاسی و

گسترش رسانه‌های محلی صورت گرفت. نوعی دوره گذار در کار بنیادهای آمریکایی در سال‌های ۲۰۱۵ و ۲۰۱۶ مشاهده شد، زمانی که بازگشت نسبی به برنامه‌های سنتی وجود داشت. در سال‌های ۲۰۱۷ تا ۲۰۲۰ تشدید فعالیت بر روی آموزش فعالان مدنی با استفاده از فناوری‌های مدرن مشارکت آنها در فرآیندهای کنترل عمومی و فعالیت‌های سیاسی مورد توجه قرار گرفت.

- جهت‌گیری‌های حمایتی از ساختارهای جامعه مدنی در کشورهای منطقه توسط بودجه ایالات متحده در دوره مورد بررسی در هر یک از کشورهای قفقاز جنوبی تا حد زیادی با دستورالعمل‌های سیاست خارجی مقام‌های محلی مرتبط بود. در کشورهایی که در آنها رژیم حاکم غربگرا بود تأکید بر برنامه‌هایی بود که به تقویت مواضع آنها کمک می‌کرد. این برنامه‌ها شامل توسعه فرآیندهای سیاسی، کمک به اصلاحات، حمایت از سیستم اجتماعی (با همکاری سازمان‌های دولتی) می‌شد. در کشورهایی که مقام‌های آنها به طور واضح به سمت همکاری با غرب گرایش نداشتند، تمرکز بنیادهای آمریکایی بر روی پروژه‌های همکاری مستقیم با ساختارهای جامعه مدنی بود، که شامل ایجاد و حمایت از سازمان‌های غیردولتی با گرایش‌های مختلف، حمایت از حقوق بشر، و توسعه رسانه‌ها می‌شد.

- بر اساس منابع موجود، اولویت اصلی بودجه آمریکا در منطقه قفقاز جنوبی، گرجستان است، ارمنستان و آذربایجان با ۲۹ درصد و ۲۳ درصد به ترتیب در رتبه‌های دوم و سوم قرار دارند. بیشترین مقدار کمک‌های مالی به گرجستان در سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۷ (حمایت فعال از میخائیل ساکاشویلی تا قبل از متفرق

شدن تجمعات مخالفان و درگیری مسلحانه با آبخازیا و اوستیای جنوبی) و سال‌های ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۳ (اتمام دوره دوم ریاست جمهوری ساکاشویلی و آمادگی برای انتخابات) اتفاق افتاد. چنین توجهی به این کشور در درجه اول به دلیل جهت‌گیری دائمی غرب‌گرایانه (و ضد روسی) مقام‌های آن و لزوم تضمین تداوم این جریان در گرجستان بوده است. همچنین در دوره‌های مختلف، گرجستان به طور فعال به عنوان "فانوس دریایی دموکراسی" در فضای پسا شوروی شناخته می‌شد.

- در هر یک از کشورهای قفقاز جنوبی، بنیادهای آمریکایی در همه زمینه‌ها فعالیت داشتند. با این حال، بسته به فرصت‌های ارائه شده توسط مقام‌های محلی و منافع خاص ایالات متحده، اولویت‌های موضوعی نیز متفاوت بود. در آذربایجان، پروژه‌هایی در زمینه حمایت از حقوق بشر (از جمله مسائل جنسیتی) و نظارت عمومی توسط سازمان‌های مردم‌نهاد از جایگاه مهمی برخوردار بودند. در ارمنستان برنامه‌های حمایت از نهادهای جامعه مدنی، مشارکت آنها در فعالیت‌های سیاسی مهم تلقی می‌شد و در گرجستان ابتکارات در توسعه فرآیندهای سیاسی و تعامل با سازمان‌های مردم‌نهاد جایگاه مهمی داشتند. در هر سه کشور، برنامه‌های ایجاد و حمایت از فعالیت رسانه‌ها و پروژه‌های پزشکی نیز از جایگاه قابل توجهی برخوردار بود.

- بخش قابل توجهی از داده‌های مربوط به بودجه تخصیص یافته، سازمان‌های دریافت کننده کمک‌های مالی، جزئیات پروژه‌های در حال اجرا و نتایج کمی به دست آمده در اختیار عموم قرار نمی‌گیرد. حتی بنیادهای جامعه باز، که یک پایگاه

داده عمومی از برنامه کمک مالی خود دارند، بخشی از اطلاعات مربوط به حمایت سازمان‌های مردم‌نهاد در منطقه را پنهان می‌کنند. در مورد آذربایجان این رویکرد به دلیل کنترل نسبتاً شدید مقام‌های محلی بر فعالیت‌های نهادهای جامعه مدنی است. با این حال، در مورد ارمنستان و گرجستان، این رویکرد تنها با وجود فعالیت‌هایی قابل توضیح است که اطلاعات بودجه برای مخاطبان گسترده در نظر گرفته نشده است.

- به طور کلی جهت‌گیری منابع مالی ایالات متحده در منطقه بر اساس منافع خاص ایالات متحده، موضع‌گیری مقام‌های محلی در برابر آمریکا و موضوعات حساسی که بر جامعه مدنی تأثیر می‌گذارد، تعیین می‌شود.
- گرایش فعالیت بنیادهای آمریکایی در درجه اول در حوزه اجتماعی و سیاسی است. زیرا آنها بر ایجاد تصویری مثبت از ایالات متحده در درازمدت تمرکز دارند. در عین حال، چنین ابتکاراتی در حال تبدیل شدن به سکوی پرتابی در جهت ارتقای نفوذ در حوزه سیاسی-اجتماعی است و امکان برقراری ارتباط با نهادهای مختلف دولتی و ساختارهای جامعه مدنی در داخل کشور را در مورد موضوعات منحصراً بشردوستانه ممکن می‌سازد.

فعالیت بنیادها و سازمان‌های غیردولتی ایالات متحده در کشورهای

آسیای مرکزی و قفقاز جنوبی^۱

بخش اول:

کشورهای حوزه آسیای مرکزی

مقدمه

آسیای مرکزی ناهمگن‌ترین و پیچیده‌ترین منطقه در فضای پسا شوروی از لحاظ ایجاد جهت‌گیری جامعه مدنی آمریکایی است. تفاوت در شرایط و فرصت‌ها در کشورهای مختلف منطقه، تنوع روش‌ها و جهت‌گیری فعالیت‌های بنیادها و سازمان‌های غیردولتی را در آنجا ضروری می‌سازد.

تفاوت در شرایط و فرصت‌ها، متنوع‌سازی روش‌ها و جهت‌گیری فعالیت‌های بنیادها و سازمان‌های غیردولتی آمریکایی را در این منطقه اجتناب‌ناپذیر ساخته است. با توجه به دشواری‌های ایجاد ارتباط مستقیم با سازمان‌های غیردولتی در حوزه مسائل اجتماعی و سیاسی در برخی از کشورها، پروژه‌های اجتماعی و بشردوستانه جایگاه ویژه‌ای کسب کردند تا نه تنها موجب بهبود تصویر ایالات متحده در نگاه مردم شود، بلکه به برقراری ارتباط با مقام‌های دولتی و فعالان محلی نیز کمک کند.

^۱ این گزارش ترجمه دو مقاله از آقای سیلاکوف می‌باشد که در نشریه Russia and New States of Eurasia No. III (LII) 2021 (به زبان روسی) منتشر شده است. آقای سید ناصر هاشمی این مقالات را به فارسی ترجمه کرده‌اند.

فعالیت بنیادها و سازمان‌های غیردولتی آمریکایی در حوزه اجتماعی و بشردوستانه

در منطقه آسیای میانه، بازیگران اصلی از سوی سازمان‌های غیر دولتی ایالات متحده در حوزه اجتماعی و بشردوستانه، بنیادهای "جامعه باز" هستند. در دهه ۹۰ در تمامی کشورهای منطقه، به استثنای ترکمنستان، دفاتر رسمی این بنیادها برای هماهنگی فعالیت‌ها و تعامل نزدیکتر با جامعه مدنی تأسیس شد. شعب محلی از شکل استاندارد سازماندهی فعالیت‌های خود برای بنیادها یعنی ترکیبی از ابزارهای مالی برای تحریک فعالیت مدنی مردم و اجرای برنامه‌های خود استفاده می‌کردند.

بنیاد اوراسیا و شورای تحقیقات و تبادل علمی بین المللی (IREX) نیز تا حدی در فعالیت‌های حوزه اجتماعی و بشردوستانه در کشورهای آسیای مرکزی مشارکت دارند. صندوق‌های آمریکایی در سال‌های ۲۰۰۰ و ۲۰۰۱ بر روی پروژه‌هایی برای توسعه آموزش سنتی متمرکز بودند که سازمان‌های دولتی و وزارتخانه‌های مربوطه در این کار مشارکت داشتند. چنین برنامه‌هایی به طور متوسط بیش از ۳۵ درصد از کل بودجه بنیادهای جامعه باز را شامل می‌شد.

در ۲۰۰۲ تغییر در رویکرد ایالات متحده در تعامل با جامعه مدنی در خارج از کشور، عمدتاً کشورهای آسیای مرکزی را تحت تأثیر قرار داد. علاوه بر کنار گذاشتن برنامه‌های سنتی برای حمایت از سیستم‌های آموزشی و افزایش بودجه برای پروژه‌هایی با ماهیت اجتماعی و بشردوستانه (بیش از ۳۰ درصد)، تمرکز فعالیت‌های بنیادهای آمریکایی به حوزه‌های دیگر تغییر کرد. در قزاقستان و تاجیکستان، تعداد پروژه‌های پزشکی و برنامه‌های توسعه‌ای برای سازمان‌های مردم نهاد اجتماعی افزایش یافت. در قرقیزستان و ازبکستان

طرح‌های آموزشی برای فعالان مدنی توسعه پیدا کردند. حمایت مالی از موسسات آموزشی عمدتاً توسط سازمان‌های دولتی آمریکا صورت می‌گرفت.

در سال ۲۰۰۴، به دلیل محدودیت‌هایی که دولت ازبکستان برای اعطای کمک‌های بلاعوض به سازمان‌های غیر دولتی وضع کرد، دفتر محلی بنیاد جامعه باز، که در ۱۹۹۶ تأسیس شده و در طول دوره فعالیت خود بالغ بر ۲۲ میلیون دلار به سازمان‌های مردم نهاد و دولتی کمک رسانده بود، تعطیل شد. در بازه زمانی سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۴، عمده این بودجه (بیش از ۴۰٪) به منظور توسعه بخش آموزش اختصاص داده شد.

پس از تعطیلی، فعالیت بنیاد بر کارهای تحلیلی و دعوت نمایندگان ازبک به رویدادها و کارآموزی در کشورهای ثالث متمرکز شد. یک سال بعد، بنیاد اوراسیا با تشکیل بنیاد اوراسیا در آسیای میانه (EFCA) کار خود را در منطقه آغاز کرد. همانطور که در وب سایت رسمی این بنیاد اعلام شده است، هدف اصلی از ایجاد آن “پاسخگویی به نیازهای سازمان‌های محلی – شرکای بنیاد اوراسیا در آسیای مرکزی – به بهترین شکل” است. شعب این سازمان در آلماتی، بیشکک، اوش و دوشنبه ثبت شده است.

از سال ۲۰۰۵، بیش از ۴۰ میلیون دلار از طریق بنیاد اوراسیا در آسیای میانه به سازمان‌های غیردولتی منطقه کمک بلاعوض اعطا شده است. به ویژه، “انجمن مددکاران اجتماعی معلولان و داوطلبان” (آلماتی) به طور منظم برای توسعه خدمات فراگیر برای افراد دارای مشکلات روانی و همچنین سازمان‌های مردم نهاد روستایی که خدمات اجتماعی به معلولان ارائه می‌دهند، کمک مالی دریافت می‌کند. این فعالیت اجازه می‌دهد تا یک شبکه غیر رسمی از فعالان مدنی در مناطق مختلف کشور ایجاد شده و با همکاری

مقام‌های محلی به مسائل اجتماعی بپردازند. در عین حال، از سال ۲۰۰۶، در قزاقستان، حجم کمک‌های اختصاص یافته توسط صندوق‌های آمریکایی در بخش مراقبت‌های بهداشتی به شدت کاهش یافت و از سال ۲۰۰۸ این کمک‌ها تقریباً به طور کامل متوقف شده است. حتی بنیادهای جامعه باز، که به طور سنتی سرمایه‌گذاری زیادی در بخش مراقبت‌های بهداشتی انجام می‌دهند، از انجام این نوع حمایت‌ها در قزاقستان خودداری کردند. به نظر می‌رسد این امر به دلیل اختصاص بودجه کافی توسط دولت در این حوزه بوده است.

در قرقیزستان، مراقبت‌های بهداشتی در طول سال‌های ۲۰۰۷، ۲۰۰۸ و ۲۰۱۰ به طور فزاینده‌ای جایگاه قابل توجهی را در فعالیت‌های صندوق‌های ایالات متحده به خود اختصاص داد. بیشترین بودجه بنیادهای جامعه باز (بیش از ۲۷٪) به این حوزه اختصاص پیدا کرد. تأکید ویژه‌ای بر روی پروژه‌های مراقبت تسکینی در جهت بهبود کیفیت زندگی بیماران و خانواده‌هایی که با بیماری‌های لاعلاج روبرو بودند، انجام می‌گرفت. در تاجیکستان، طی سال‌های ۲۰۰۶ تا ۲۰۰۸، توسعه بخش آموزش در اولویت این حمایت‌ها قرار داشت. وزارتخانه‌های محلی در پیشبرد فعالیت‌های بنیادهای جامعه باز در این حوزه مشارکت داشتند. بنابراین، اعانه دهندگان آمریکایی به نیازهای مردم محلی پاسخ می‌دهند و بر مناطقی تمرکز می‌کنند که تلاشها و منابع سازمان‌های دولتی کافی نیست.

علاوه بر این، در سال‌های ۲۰۰۸ و ۲۰۰۹ شاهد کاهش کلی هزینه‌های بودجه آمریکا برای پروژه‌های اجتماعی و بشردوستانه در آسیای مرکزی (بیش از ۳۵ درصد) بودیم، که دلیل این امر را تجدید نظر در سیاست‌های ایالات متحده در آن زمان در پی تغییر دولت در

واشنگتن می‌دانند. بیشترین کاهش در مقیاس حمایت از پروژه‌های سازمان‌های غیردولتی در منطقه قرقیزستان را تحت تأثیر قرار داد، جایی که حجم بودجه تقریباً به نصف کاهش یافت. به دنبال این تغییرات بیشترین کاهش در میزان حمایت از پروژه‌های سازمان‌های غیردولتی را در قرقیزستان شاهد بودیم، جایی که میزان بودجه تخصیصی تقریباً به نصف کاهش یافت.

اولویت‌هایی که در بالا در ارتباط با حمایت از صندوق‌های آمریکایی در حوزه اجتماعی و بشردوستانه توضیح داده شد تا سال ۲۰۱۴ به قوت خود باقی ماند، یعنی تا زمانی که به دنبال کاهش کلی هزینه‌های عمومی در همه کشورهای منطقه، منابع مالی تغییر جهت دادند. در قزاقستان، به دلیل کاهش پروژه‌ها در زمینه آموزش غیر رسمی جوانان و فعالان مدنی، تعداد ابتکارات با ماهیت سیاسی اجتماعی افزایش یافت؛ در قرقیزستان، تلاشها همچنان بر روی حوزه بهداشت متمرکز بود؛ در تاجیکستان، تمام هزینه‌های برنامه‌ها به استثنای آموزش کاهش یافت.

در عین حال، کاهش هزینه‌ها عملاً بر روی حوزه خدمات اجتماعی برای مردم تأثیر نگذاشت. نمونه‌ای از این دست فعالیت‌ها، اختصاص کمک مالی از سوی بنیادهای جامعه باز به صندوق عمومی “رخ” در قزاقستان برای برگزاری مجمعی برای کمک به جوانان مبتلا به اختلالات روانی است. در تاجیکستان، سازمان مردم نهاد والدین کودکان دارای معلولیت، که فعالیت آنها در جهت بهبود کیفیت زندگی خانواده‌هایی است که چنین کودکانی را تربیت می‌کنند، مورد حمایت قرار گرفت.

از سال ۲۰۱۴، در قرقیزستان و تاجیکستان شاهد افزایش تعداد پروژه‌های حمایت از مهاجران کار هستیم. این پروژه‌ها در درجه اول به منظور حمایت از افرادی است که از روسیه باز می‌گردند. تمرکز چنین برنامه‌هایی سازگاری اجتماعی و حمایت‌های حقوقی است. نمونه‌ای از این کار تخصیص کمک هزینه‌ای از سوی بنیادهای جامعه باز از سوی سازمان مردم نهاد تاجیکی “زنان مبتلا به ایدز” برای پروژه “ادغام اجتماعی و اقتصادی مهاجران کارگر بازگشتی” است. اجرایی شدن این پروژه همزمان بود با کاهش تعداد مهاجران کار در فدراسیون روسیه پس از آن که ارائه حق ثبت اختراع و گذراندن امتحان زبان روسی برای کار در این کشور اجباری شد.

مشکل جنسیت یکی از حوزه‌های مهم فعالیت برای بنیادهای ایالات متحده در منطقه آسیای میانه است. در قرقیزستان، ترکمنستان و ازبکستان، برنامه آموزش از راه دور شورای تحقیقات و تبادل علمی بین المللی (IREX) تحت عنوان “دختران عصر فناوری” (آموزش مهارت‌های رهبری به دختران، کار با فناوری‌های اطلاعات و شرکت در بحث‌های عمومی) در حال اجرا است. در تاجیکستان، یک مرکز آموزشی با بودجه بنیادهای جامعه باز راه اندازی شد تا به زنان معلول مهارت‌های صنایع دستی را آموزش دهد.

در طول سال‌های ۲۰۱۷ تا ۲۰۱۹ تغییرات مهمی در نوع فعالیت بنیادهای آمریکایی در قزاقستان در حوزه اجتماعی و بشردوستانه رخ داده است. به دلیل به حداقل رساندن بودجه برای پروژه‌های آموزشی (تا سطح ۵ درصد از کل هزینه ها) و کاهش کل بودجه (بودجه

دفاتر نمایندگی بنیادهای جامعه باز در سال ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹ به نصف کاهش یافت)، توجه به ابتکارات در زمینه فرهنگ، به ویژه توسعه فضاهای عمومی آغاز شد. در این زمینه، بنیاد "اوراسیای آسیای میانه" نیز فعالیت خود را افزایش می‌دهد، که با حمایت مالی شرکت قزاقستانی "Tengizchevroi"، ابتکار فضاهای عمومی را در سه روستا در جنوب غربی قزاقستان راه اندازی کرد. هدف از این ابتکار افزایش آگاهی ساکنان محلی درباره مسئولیت برای بهبود زیرساخت‌های عمومی است. در چارچوب این پروژه، بودجه‌ای برای بهبود مناطق (زمین‌های بازی، امکانات ورزشی و غیره) اختصاص داده می‌شود.

در قرقیزستان طی سال‌های ۲۰۱۷ تا ۲۰۱۹ عمده تمرکز فعالیت‌های صندوق‌های آمریکایی بر روی توسعه سیستم‌های مراقبت‌های بهداشتی و خدمات اجتماعی برای عموم بوده است. بنیادهای جامعه باز به همراه وزارت بهداشت جمهوری قرقیزستان "برنامه توسعه مراقبت‌های تسکینی برای سال‌های ۲۰۱۷ تا ۲۰۲۱" را توسعه داده‌اند، که در قالب آن به سازمان‌های غیردولتی محلی کمک بلاعوض اعطا کرده، و همچنین از سه تیم پزشکی سیار (دو تیم در بیشکک و یکی در اوش) و آموزش پزشکان حمایت مالی به عمل می‌آورد. بالغ بر یک سوم از تمام کمک‌های مالی اعطایی از سوی بنیاد "سوروس-قرقیزستان" در دوره مشخص شده مربوط به برنامه مراقبت‌های بهداشتی است.

بنیاد اوراسیای آسیای میانه، که توسط بنیادهای جامعه باز تأمین مالی می‌شود، نیز در سازماندهی خدمات پزشکی برای مردم مشارکت داشت. بدین منظور در سال ۲۰۱۹،

خدمات حمایتی روانی، درمانی و آموزشی برای کودکان در سه منطقه قرقیزستان سازماندهی شد (این قانون در مفهوم دولتی توسعه آموزش فراگیر مندرج شده است). علاوه بر تأمین مالی مستقیم پروژه‌های مربوط به سازمان‌های مردم‌نهاد، “بنیاد سوروس- قرقیزستان” و “ائتلاف سازمان‌های مردم‌نهاد برای حمایت از بودجه”، به منظور افزایش بودجه برای سیستم مراقبت‌های بهداشتی، با سازمان‌های دولتی مربوطه تعامل می‌کردند. همچنین با مشارکت دولت قرقیزستان، بر چگونگی اجرای برنامه دولتی سلامت روان نیز نظارت شد. بنابراین، مشارکت بنیادهای جامعه باز در سازماندهی خدمات پزشکی برای مردم فعالتر شد.

در کار بنیادهای آمریکایی در حوزه اجتماعی و بشردوستانه تاجیکستان در طول سال‌های ۲۰۱۷ تا ۲۰۱۹ تغییرات قابل توجهی ملاحظه نشد. پروژه‌ها در زمینه آموزش و بهداشت همچنان در اولویت خود قرار داشتند. همچنین، بودجه برنامه‌های فرهنگی (با تأکید بر حمایت از طبقات محافظت نشده جامعه) تقریباً به میزان ۵۰ درصد افزایش یافته است. در عین حال، هزینه‌های کلی فعالیت‌های بنیادهای جامعه باز در جمهوری تاجیکستان در سال‌های ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹ تا یک سوم کاهش یافت.

در پی شیوع ویروس کرونا در کشورهای آسیای مرکزی در سال ۲۰۲۰، تغییرات متناظری در فعالیت صندوق‌های آمریکایی در منطقه صورت گرفت. با صرفه‌جویی در بودجه به دنبال تعلیق رویدادهای حضوری و برنامه‌های کارآموزی بین‌المللی، ساختارهای خصوصی در ایالات متحده بودجه خود را به منظور کمک‌رسانی تغییر جهت دادند و بودجه ویژه‌ای برای پروژه‌های تخصصی اختصاص داده شد. در وهله اول، این امر بر بنیادهای جامعه باز

تأثیر گذاشت که نقش اصلی را در حمایت از مردم در طول دوران همه‌گیری به عهده گرفت.

در آوریل سال ۲۰۲۰، بنیاد "سوروس-قزاقستان" ۵۰۰ هزار دلار ذخیره ویژه برای کمک به آسیب پذیرترین اقشار جامعه اختصاص داد. همزمان با این اقدام، بنیاد اوراسیای آسیای مرکزی در قزاقستان، با همکاری شرکت "Chevron" مسابقه اعطای کمک‌های بشردوستانه را در چارچوب برنامه کمک‌های اضطراری "Qolda" برگزار کرد. بیش از ۱۰۰ هزار دلار برای ۱۷ سازمان غیردولتی و ۷ رسانه اختصاص داده شد تا به مردم کمک‌های هدفمندی ارائه کرده و اقدامات لازم برای پیشگیری و مبارزه با بیماری کرونا را اطلاع رسانی کنند.

بنیاد "سوروس-قرقیزستان" نیز در دوران همه‌گیری به طور فعال به حمایت جامعه مدنی پیوست و بیش از ۱ میلیون دلار به دولت قرقیزستان و سازمان‌های مردم‌نهاد محلی در سال ۲۰۲۰ کمک کرد. به طور خاص، تجهیزات حفاظتی شخصی، تجهیزات پزشکی و دارو برای بیمارستان‌ها و وزارتخانه‌ها خریداری شد، کادر درمان آموزش دیدند و به افرادی که در شرایط دشوار رفاهی قرار داشتند، کمک‌های هدفمندی ارائه شد. در دوران همه‌گیری، "بنیاد اوراسیای آسیای مرکزی در قرقیزستان" وظیفه سازماندهی آموزش از راه دور برای کودکان و نوجوانان را بر عهده گرفت.

دفتر نمایندگی بنیادهای جامعه باز در تاجیکستان یک برنامه کمک بلاعوض با بودجه ۵۵۰ هزار دلاری برای اطلاع رسانی عمومی در مورد ویروس کرونا، ارائه تجهیزات

پزشکی و تجهیزات حفاظتی شخصی به مردم، آموزش کادر درمان و ایجاد سیستم پیشگیری آغاز کرد.

فعالیت‌های بنیادهای آمریکایی در کشورهای آسیای مرکزی در طول شیوع ویروس کرونا که بودجه قابل توجهی را برای کمک به مردم جمع آوری کرد، بر اهمیت حوزه اجتماعی و بشردوستانه‌ی کار در ایجاد تعامل با جامعه مدنی تأکید کرد. مشارکت اعطای کمک‌های مالی در راستای بهبود کیفیت زندگی مردم نه تنها بر شناخت ایالات متحده در این کشورها تأثیر مثبت می‌گذارد، بلکه ایجاد شبکه‌های رسمی و غیر رسمی در محافل سیاسی و عمومی را نیز ممکن می‌سازد.

فعالیت بنیادها و سازمان‌های غیردولتی آمریکایی در حوزه سیاسی و اجتماعی

تا پیش از حملات تروریستی ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ بنیادهای آمریکایی در توسعه رسانه‌ها و حفاظت از حقوق بشر در منطقه فعالیت قابل توجهی انجام نمی‌دادند، جایی که به گفته موقوفه ملی برای دموکراسی (NED) “تجمیع رژیم‌های استبدادی و دیکتاتوری” وجود داشت.” در مدت دو سال، موقوفه ملی برای دموکراسی در مجموع ۲۱ کمک مالی بلاعوض به سازمان‌های غیردولتی محلی به مبلغ حدود ۵۰۰ هزار دلار اختصاص داد، که بیش از نیمی از آنها برای برنامه‌های حقوق بشری بوده است.

از سال ۲۰۰۲، فعالیت سازمان‌های خصوصی اعطای کمک‌های مالی ایالات متحده در آسیای مرکزی در حوزه سیاسی و اجتماعی به دلیل افزایش نقش منطقه در سیاست خارجی ایالات متحده پس از شروع عملیات نظامی در افغانستان آغاز شد. بودجه بنیادها

برای اجرای برنامه‌ها و حمایت از سازمان‌های غیردولتی به صورت سالانه در حال افزایش بوده‌اند (قابل توجه ترین افزایش هزینه‌ها (بیش از ۴ برابر طی ۳ سال) مربوط به موقوفه ملی برای دموکراسی بوده است).

بیشترین افزایش بودجه مربوط به تاجیکستان بوده است که طولانی ترین مرز (۱۲۰۶ کیلومتر) را با افغانستان در بین کشورهای منطقه دارد. هزینه‌های صندوق‌های جامعه باز از ۱٫۳ میلیون در سال ۲۰۰۰ به ۵٫۳ میلیون در سال ۲۰۰۴ رسید. همچنین هزینه‌های موقوفه ملی برای دموکراسی از ۱۷ هزار دلار در سال ۲۰۰۱ به ۳۷۶ هزار دلار در سال ۲۰۰۴ رسید. همزمان با افزایش بودجه، تمایزی در حوزه‌های حمایتی وجود داشت. در فعالیتهای برنامه‌ای موقوفه ملی برای دموکراسی در قزاقستان، قرقیزستان و تاجیکستان نقش پروژه‌های توسعه فرایندهای سیاسی (اصلاحات و انتخابات) پر رنگ تر شد، در ترکمنستان نقش برنامه‌های حمایت از حقوق بشر و در نهایت در ازبکستان برنامه‌های افزایش دسترسی به اطلاعات اهمیت پیدا کردند. بنیادهای جامعه باز شروع به صرف کمک‌های مالی مربوط به حوزه‌های اجتماعی و بشردوستانه در حوزه‌های سیاسی و اجتماعی (عمدتا برای حمایت از حقوق بشر و مشارکت شهروندان در فرایندهای کنترل عمومی) کردند. نقش اصلی در توسعه کار اطلاع رسانی در منطقه توسط بنیاد "اوراسیا" انجام شد.

تشدید فعالیت ساختارهای آمریکایی در ترکمنستان و ازبکستان که هم مرز با افغانستان بودند در سال ۲۰۰۳ منجر به تشدید کنترل مقام‌های محلی بر فعالیت‌های آنها شد. به منظور پنهان کردن اطلاعات مربوط به عوامل خود، موقوفه ملی برای دموکراسی انتشار

اطلاعات مربوط به دریافت کنندگان وجوه در حوزه عمومی را متوقف کرده و کمک‌های خود به سازمان‌های غیردولتی این کشورها را در کشورهای ثالث انجام داد. بنیادهای جامعه باز که تعداد ابتکارات خود برای حفاظت از حقوق بشر را در آخرین سال فعالیت به طور چشمگیری (از ۱۰ به ۲۸ درصد از کل هزینه‌ها) افزایش داده بودند، در سال ۲۰۰۴ مجبور شدند فعالیت‌های خود را در ازبکستان محدود کنند.

در ماه مارس سال ۲۰۰۵ “انقلاب لاله‌ای” در قرقیزستان رخ داد که منجر به تغییر حاکمیت در کشور شد. در آستانه این حوادث، در سال ۲۰۰۴، بودجه موقوفه ملی برای دموکراسی در قرقیزستان ۳ برابر افزایش یافت و از ۱۹۰ هزار دلار به ۶۳۰ هزار دلار رسید. بخش عمده‌ای از بودجه (بیش از ۵۸ درصد) برای توسعه فرایندهای سیاسی و تشکیل نهادهای دموکراتیک اختصاص داده شد.

هیچ اطلاعاتی در مورد ساختار هزینه‌های موقوفه ملی برای دموکراسی در سال ۲۰۰۵ در قرقیزستان وجود ندارد، با این حال، مطالب منتشر شده در رسانه‌ها حاکی از آن است که موقوفه ملی برای دموکراسی در همکاری با ساختارهای جامعه مدنی مشارکت فعال داشته است. سازمان غیردولتی “برای دموکراسی و جامعه مدنی” بودجه‌ای را از موقوفه ملی برای دموکراسی و بنیاد “سوروس-قرقیزستان” برای اجرای برنامه‌هایی برای اصلاح دولت محلی و توسعه پارلمان‌تاریسم در سال‌های ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۵ دریافت کرد.

علاوه بر این، با بودجه موقوفه ملی برای دموکراسی و بنیاد اورآسیا، نظرسنجی‌های جامعه شناسی و رأی‌پرسی‌هایی در طول انتخابات انجام شد و پورتال‌های اطلاعاتی ایجاد شده توسط صندوق‌های آمریکایی (AKIpress، ResPublica، Tribuna و غیره) که

توسط همین صندوق‌ها هم تأمین مالی می‌شدند، به صورت فعالانه و گسترده تظاهرات را پوشش می‌دادند.

فعال‌ترین آنها بنیادهای جامعه باز بود که بودجه آنها برای پروژه‌های قرقیزستان در سال ۲۰۰۵ بیش از دو برابر نسبت به سال قبل (از ۵۰۹ میلیون دلار به ۱۲۰۲ میلیون دلار) افزایش یافت و تنها ۳۵ درصد از این بودجه از طریق دفتر بنیاد در بیشکک تأمین می‌شد، و بقیه مستقیماً از سازمان مادر پرداخت می‌شد. همانطور که در گزارش سالانه آمده است، هدف از این کار “مشروعیت بخشیدن به دولت محلی” بود. در واقع، پس از انقلاب لاله‌ای، بنیادهای جامعه باز به طور فعال از منابع مالی و تحلیلی برای حمایت از رهبری جدید کشور استفاده کردند.

به طور خاص، بنیاد “سوروس-قرقیزستان” بیش از ۱۴۵ هزار دلار برای برگزاری سمینارها برای مقام‌های دولتی و کارکنان سیستم کیفری و همچنین اصلاح نهادهای مجری قانون، سیستم قضایی و قوانین مهاجرت اختصاص داد. علاوه بر این، سازمانهای مردم نهاد محلی ۱۵ کمک مالی بلاعوض به ارزش بیش از ۲۴۵ هزار دلار برای مشارکت جامعه مدنی در فرآیندهای اصلاحی دریافت کردند.

پس از “انقلاب لاله‌ای” در قرقیزستان، ساختار فعالیت بنیادهای آمریکایی در قزاقستان و تاجیکستان نیز تأکید بر توسعه فرایندهای سیاسی و شکل‌گیری نهادهای دموکراتیک را افزایش داد. بیشترین میزان افزایش اعتبارات در قزاقستان صورت گرفت، جایی که سازمانهای غیردولتی بخاطر انجام چنین کارهایی، هم از سوی بنیادها و هم از طرف وزارتخانه‌های محلی، حمایت گسترده‌ای دریافت کردند. در طول سالهای ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۳

بیش از ۶۰ درصد هزینه‌های بنیاد “سوروس-قزاقستان” مربوط به این حوزه فعالیت بوده است.

یکی از جنبه‌های مهم همکاری با جامعه مدنی در کشورهای منطقه، افزایش حضور اطلاعاتی از طریق ایجاد و حمایت از رسانه‌ها و همچنین آموزش روزنامه نگاران بود. به لطف استفاده از منابع اینترنتی، چنین فعالیت‌هایی حتی ترکمنستان و ازبکستان را نیز تحت پوشش قرار داد، جایی که انجام انواع دیگر کارها با وجود محدودیت‌های موجود در آنجا دشوار بود. در سال ۲۰۰۷ بنیاد اورآسیا بزرگترین پرتال خبری منطقه‌ای تحت عنوان سرویس خبری آسیای میانه را با روزانه ۳۰ تا ۳۵ هزار کاربر (بدون احتساب مخاطبان در شبکه‌های اجتماعی) ایجاد کرد.

به عنوان بخشی از این فعالیت، بنیاد اورآسیا روزنامه نگاران را برای ایجاد یک ساختار اطلاعاتی شبکه‌ای در منطقه آموزش می‌دهد. با مشارکت وزارت امور خارجه ایالات متحده و پرتال رسانه‌ای “Kloop” برنامه روزنامه نگاری حرفه‌ای جوانان در آسیای میانه” در سال ۲۰۱۰ برای آموزش متخصصان جوان در حوزه اطلاعات و ارائه بستری برای انتشار و گرداندن وبلاگ‌های خود راه اندازی شد.

همانطور که پیش تر ذکر شد، در طول سال‌های ۲۰۰۸ تا ۲۰۰۹ کاهش قابل توجهی در هزینه‌های بنیادهای آمریکایی برای انجام پروژه‌های کاری در کشورهای آسیای مرکزی وجود داشت که بر حوزه سیاسی اجتماعی نیز تأثیر گذاشت. در قزاقستان، در شرایط احیا روابط با ایالات متحده، بیشترین کاهش (بیش از دو برابر) در تأمین بودجه برای سازمان‌های محلی حقوق بشری انجام شد. در قرقیزستان این کاهش برای پروژه‌هایی در

جهت تسهیل فرایندهای سیاسی صورت گرفت که این امر به دلیل کاهش حمایت از مقام‌های محلی توسط ایالات متحده بود. در تاجیکستان، محدودیت‌های کلی برنامه‌ها در حوزه سیاسی اجتماعی صورت گرفت.

پس از تغییر دولت در واشنگتن و تجدید نظر در سیاست تعامل با جامعه مدنی خارج از کشور و همچنین اتخاذ رویکرد جدید توسط باراک اوباما برای محدود کردن عملیات نظامی در افغانستان در سال ۲۰۱۰ بودجه بنیادهای آمریکا برای تأمین مالی فعالیت‌ها در آسیای مرکزی بار دیگر رشد کرد. بیشترین افزایش بودجه در جهت توسعه نهادهای دموکراتیک و فرایندهای سیاسی در قزاقستان، قرقیزستان و تاجیکستان صورت گرفت. در کشورهای ترکمنستان و ازبکستان پروژه‌های حقوق بشری تقویت شدند.

در سال ۲۰۱۳ بنیاد اوراسیا انتشار عمومی اطلاعات مربوط به هزینه‌های خود در زمینه فعالیت در کشورهای آسیای مرکزی را متوقف کرد. بر اساس داده‌های منتشر شده، در مدت ۱۰ سال هزینه کار با جامعه مدنی در این منطقه تا یک سوم کاهش یافته و از ۳٫۶ میلیون دلار در سال ۲۰۰۳ به ۱٫۳ میلیون در سال ۲۰۱۳ رسید. این کاهش با جذب حامیانی از سوی موسسات و بنیادهای دولتی ایالات متحده و همچنین شرکت‌های محلی مسئول امور اجتماعی جبران شد.

به دلیل کاهش اندک اعتبارات بنیادهای آمریکایی برای فعالیت در حوزه عمومی و سیاسی در آسیای مرکزی، در سال ۲۰۱۴ تمرکز بر برنامه‌های حمایت از حقوق بشر در قزاقستان، تاجیکستان، ترکمنستان و ازبکستان افزایش یافت. در طول دو سال، بیش از ۴۰ درصد از کل بودجه برای این اهداف اختصاص داده شد. این تغییر ناشی از تجدید نظر کلی در

سیاست ایالات متحده در این حوزه بود. بزرگترین دریافت کننده کمک‌های مالی بنیاد قزاقستانی حمایت از آزادی بیان تحت عنوان “Adil Soz” بود که از سال ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۸ تعداد ۱۹ کمک بلاعوض از بنیادهای جامعه باز و تعداد ۶ کمک بلاعوض از موقوفه ملی برای دموکراسی دریافت کرد. کار این بنیاد نظارت بر نقض آزادی بیان، نظارت بر پیش نویس قوانین و تجزیه و تحلیل آنها و همچنین مشاوره حقوقی به روزنامه نگاران است.

در قرقیزستان در طول سال‌های ۲۰۱۴ تا ۲۰۱۹ تمرکز اصلی فعالیت‌های بنیادهای آمریکایی بر روی برنامه‌های توسعه رسانه‌ها و ترویج اصلاحات باقی ماند. بدین ترتیب، بنیاد “سوروس-قرقیزستان” با همکاری شورای عالی، وزارت دادگستری و اداره اصلاحات قضایی دفتر رئیس جمهور قرقیزستان، در اصلاح سیستم قضایی جمهوری با مشارکت کارشناسان بین‌المللی و نمایندگان سازمان‌های غیردولتی شریک در این کار حضور فعال داشت. همچنین این بنیاد در ایجاد شورای هماهنگی حقوق بشر به ریاست معاون نخست وزیر مشارکت داشت.

بر اساس اطلاعات عمومی موجود در مورد هزینه‌های بنیاد ملی برای دموکراسی، در طول سال‌های ۲۰۱۴ تا ۲۰۱۹ در ترکمنستان و ازبکستان، تمرکز اصلی بر روی حمایت از حقوق بشر (بیش از ۶۲ درصد از تخصیص اعتبارات) و توسعه رسانه‌ها (بیش از ۱۷ درصد) بوده است. با در نظر گرفتن محدودیت‌های اعمال شده در این کشورها بر کار ساختارهای خارجی اعطا کننده کمک‌های بلاعوض، چنین طیف فعالیتی امکان فشار بر مقام‌های محلی را فراهم می‌آورد. در سال ۲۰۱۷ و پس از مرگ اسلام کریموف و انتخاب شوکت

میرضیایف به عنوان رئیس جمهور ازبکستان، بودجه موقوفه ملی برای دمکراسی برای فعالیت در این کشور ۲۰۵ برابر افزایش یافته و به ۵۲۰ هزار دلار رسید. از سال ۲۰۱۸، دومین مقصد هزینه‌های صندوق حوزه ازبکستان است، که توسط ایالات متحده به عنوان “کلید آسیای مرکزی” در نظر گرفته می‌شود.

در قزاقستان، در سال ۲۰۱۹ و پس از اعلام استعفای نور سلطان نظربایف و برگزاری انتخابات، که در نتیجه آن قاسم جومارت توکایف به عنوان رئیس دولت انتخاب شد، اعتراضات گسترده‌ای در این کشور برگزار شد. تعدادی از سازمان‌های غیر دولتی از جمله دریافت کنندگان کمک‌های مالی از صندوق‌های آمریکایی نیز به این تظاهرات پیوستند که عبارتند از “دفتر بین المللی حقوق بشر و حاکمیت قانون قزاقستان” “خدمات اطلاعات جوانان قزاقستان”، صندوق بین المللی “Adil Soz”، مرکز بین‌المللی روزنامه نگاری “MediaNet” و غیره. در سال ۲۰۱۹ این سازمانها مبلغی بالغ بر ۳۹۰ هزار دلار از بنیاد سوروس-قزاقستان و موقوفه ملی برای دمکراسی دریافت کردند.

در سال ۲۰۲۰ علاوه بر شیوع ویروس کرونا، انتخابات پارلمانی در قرقیزستان و همچنین انتخابات ریاست جمهوری در تاجیکستان به رویدادهای مهم منطقه تبدیل شدند. هیچ اطلاعاتی در مورد ساختار هزینه‌های صندوق‌ها در این کشورها برای سال ۲۰۲۰ در دسترس عموم قرار ندارد. همچنین هیچ مدرکی مبنی بر دخالت این بنیادها و همچنین فعالیت سازمان‌های غیردولتی دریافت کننده کمک مالی در طول انتخابات وجود ندارد. به گفته کارشناسان، حتی بحران سیاسی در قرقیزستان نتیجه یک مبارزه سیاسی داخلی است و نه مداخله برنامه ریزی شده ساختارهای غربی. در وب سایت ساختارهای جورج

سوروس، که معمولاً اطلاعات مربوطه را منتشر می‌کند، هیچ داده‌ای در مورد این رویدادها وجود ندارد.

نتیجه‌گیری

تجزیه و تحلیل فعالیت‌های بنیادها و سازمان‌های غیردولتی آمریکایی در کشورهای آسیای مرکزی در دوره مورد بررسی این امکان را فراهم می‌آورد تا به طور مشروط چندین مرحله از فعالیت آنها را مشخص کنیم. تا سال ۲۰۰۱، این منطقه در اولویت ایالات متحده نبود و فعالیت این کشور به آموزش و ارتقای اصلاحات با همکاری دولت‌های محلی محدود می‌شد.

پس از حملات تروریستی ۱۱ سپتامبر سال ۲۰۰۱ و آغاز عملیات نظامی آمریکا در افغانستان، نقش آسیای میانه در سیاست خارجی واشنگتن به طرز چشمگیری افزایش یافته است. این امر در افزایش فعالیت بنیادها و سازمان‌های مردم‌نهاد آمریکایی در زمینه‌های اجتماعی و بشردوستانه و همچنین سیاسی و اجتماعی به طور عمده در دولت‌های هم‌مرز با افغانستان منعکس شد. "انقلاب لاله‌ای" که در سال ۲۰۰۵ در قرقیزستان رخ داد، تأثیر ویژه‌ای در توسعه رویکردهای ایجاد تعامل با جامعه مدنی توسط آمریکا داشت. پس از این رویداد مشارکت مالی بنیادها در تحریک فعالیت سازمان‌های مردمی و حمایت از مقام‌های جدید چند برابر شد.

در طی سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۴ به دلیل کاهش دوره‌ای بودجه در پی بحران اقتصادی و تغییر دولت در واشنگتن، ایجاد تغییرات در چگونگی حمایت از کشورهای منطقه بسته به دستورالعمل‌های سیاست خارجی آنها شدت گرفت. در کشورهای قزاقستان، ترکمنستان

و ازبکستان استفاده از موضوعات حقوق بشری و منابع اطلاعاتی برای فشار بر مقام‌های محلی افزایش یافت، در قزاقستان، پروژه‌های اجتماعی و بشردوستانه (عمدتاً بهداشتی) کاهش یافت و توسعه سیستم‌های نظارتی عمومی توسط سازمان‌های غیردولتی شریک افزایش یافت. در قرقیزستان و تاجیکستان این تغییرات برعکس بود و حمایت اجتماعی از مردم به موازات ایجاد همکاری با مقام‌های محلی در انجام اصلاحات افزایش یافت. از سال ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۷ کاهش هزینه‌های بنیادهای آمریکایی برای تأمین مالی فعالیتها در منطقه ادامه داشت و عمده تلاش‌ها بر روی موضوعات حساس برای هر کشور متمرکز بود. مسأله مهاجرت کارگری در قرقیزستان و تاجیکستان و مسائل جنسیتی در قزاقستان، ترکمنستان و ازبکستان بیش از مسائل دیگر مورد توجه قرار گرفت. در همه کشورها، به استثنای قرقیزستان، بودجه پروژه‌های حقوق بشری به میزان قابل توجهی افزایش پیدا کرد. به دنبال تغییر رهبری در ازبکستان پس از مرگ اسلام کریموف در سال ۲۰۱۶ بودجه این کشور افزایش قابل توجهی پیدا کرد که عمدتاً به دلیل برنامه‌های توسعه آزادی‌های مدنی بود.

در سال‌های ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹ با توجه به سهم فزاینده جوانان در جمعیت کشورهای منطقه، منابع قابل توجهی برای مدرن سازی رسانه‌ها و همچنین فعالیت در حوزه‌های مورد تقاضای نسل جوان (فضاهای عمومی، کارآفرینی اجتماعی و غیره) اختصاص داده شد. روند تخصیص بودجه در دوره قبل، به استثنای تخصیص موقتی منابع برای توسعه نهادهای دموکراتیک در سالهای انتخابات (قزاقستان، ترکمنستان و ازبکستان) در این دوره نیز ادامه یافت.

به دلیل دسترسی محدود به داده‌های مربوط به فعالیت بنیادهای آمریکایی در منطقه در سال ۲۰۲۰ تنها می‌توان در مورد مشارکت فعال آنها در حمایت از جمعیت آسیب دیده ناشی از شیوع ویروس کرونا اشاره کرد. در این مدت بالغ بر ۱٫۸ میلیون دلار به منظور مبارزه با همه‌گیری ویروس کرونا به کشورهای منطقه آسیای میانه اختصاص داده شد. در کشورهای قزاقستان، قرقیزستان و تاجیکستان این کمک‌ها از طریق صرفه جویی در نتیجه کاهش رویدادهای حضوری و برنامه‌های کارآموزی، افزایش کار در حوزه اطلاعات و تعامل از راه دور با جامعه مدنی توزیع شد. در ترکمنستان و ازبکستان حمایت بشردوستانه از مردم توسط بنیادهای آمریکایی انجام صورت نگرفت.

بنابراین، می‌توان اینگونه استدلال کرد که مقاصد حمایتی بنیادهای آمریکایی در کشورهای منطقه با منافع ایالات متحده و موضع رهبری کشورهای آسیای مرکزی در رابطه با همکاری با غرب همخوانی دارد. در صورت نگرش مطلوب مقام‌های محلی به ایجاد تعامل با ایالات متحده، بودجه قابل توجهی برای حمایت از سیستم‌های مدیریت دولتی، انجام اصلاحات و ارائه خدمات اجتماعی به مردم اختصاص داده می‌شود. در کشورهایی که به طور واضح از غرب پیروی نمی‌کنند، برنامه‌های حمایت از حقوق بشر، توسعه رسانه‌ها و مشارکت سازمان‌های مردم‌نهاد در فرآیندهای کنترل عمومی بودجه بیشتری دریافت می‌کنند.

در منطقه آسیای مرکزی، به شکل قابل ملاحظه‌ای شاهد پنهان‌کاری اطلاعاتی در رابطه با فعالیت بنیادهای آمریکایی و سازمان‌های غیردولتی در مقایسه با دیگر مناطق پسا شوروی هستیم. در مورد ترکمنستان و ازبکستان (از سال ۲۰۰۴) اطلاعات دقیقی از

هزینه‌ها در دسترس نیست، برای بقیه کشورها اطلاعات به صورت پراکنده ارائه شده و به کندی به روز رسانی می‌شوند. حتی بنیادهای جامعه باز که به طور سنتی بیشترین شفافیت را داشته‌اند، اطلاعات کار خود را در سال ۲۰۲۰ (به استثنای دفتر نمایندگی در قزاقستان) منتشر نکردند، و همچنین گزارش‌های خود را برای مدت چند سال پنهان کرده‌اند (به عنوان مثال، اطلاعات مربوط به فعالیت در تاجیکستان برای سال‌های ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۰، ۲۰۱۲، ۲۰۱۵، ۲۰۱۹ و ۲۰۲۰ در دسترس نیست).

با توجه به داده‌های عمومی موجود در مورد ساختار هزینه‌های بنیادهای آمریکایی در منطقه، حوزه‌های اولویت فعالیت آنها قرقیزستان و قزاقستان است که به ترتیب ۳۴ و ۳۳ درصد هزینه‌های آنها را تشکیل می‌دهند. پروژه‌های تاجیکستان ۲۳ درصد از کل بودجه را به خود اختصاص داده‌اند و ازبکستان و ترکمنستان به ترتیب ۸ و ۱ درصد از کل این بودجه را دریافت کرده‌اند. بیشترین میزان بودجه اعطایی مربوط به سال‌های ۲۰۰۱ تا ۲۰۰۷ (به دلیل تقویت همکاری با جامعه مدنی پس از حملات تروریستی ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ و آغاز عملیات نظامی ایالات متحده در افغانستان) و سال‌های ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۳ (به دنبال افزایش نقش منطقه با در نظر گرفتن خروج تدریجی نیروهای آمریکایی از افغانستان و تشدید روابط روسیه و آمریکا) بوده است. جهت‌گیری منابع مالی ایالات متحده در منطقه بر اساس این فاکتورها تعیین می‌شود: منافع خاص ایالات متحده، موضع‌گیری مقام‌های محلی (در برابر آمریکا) و موضوعات حساسی که بر جامعه مدنی تأثیر می‌گذارد. در قزاقستان، توسعه سازمان‌های مردم‌نهاد با جهت‌گیری اجتماعی و سیاسی-اجتماعی، و همچنین موضوعات مربوط به حقوق بشر جایگاه ویژه‌ای را به خود اختصاص داده است.

در قرقیزستان، تأکید بر توسعه بخش بهداشت، خدمات اجتماعی برای مردم و ارتقاء روندها و اصلاحات سیاسی است. در تاجیکستان تمرکز بر آموزش و گسترش دسترسی به اطلاعات است. در ترکمنستان و ازبکستان بنیادهای آمریکایی بر روی پروژه‌های حفاظت از حقوق بشر و اطلاعات تمرکز دارند.

بخش دوم:

کشورهای حوزه قفقاز جنوبی

یکی از جنبه‌های مهم سیاست خارجی آمریکا به منظور مشارکت دولت‌های منطقه قفقاز جنوبی در ابتکارات اقتصادی، انرژی و نظامی-سیاسی، حضور بنیادهای خصوصی و سازمان‌های مردم‌نهاد در این فعالیت‌ها است. هدف از نوع فعالیت‌ها تضمین حمایت از اقدامات ایالات متحده، نه تنها در سطح رهبران کشورها، بلکه در سطح مردم محلی است. در فعالیت‌های بنیادها و سازمان‌های مردم‌نهاد آمریکایی، پروژه‌هایی با ماهیت اجتماعی و بشردوستانه جایگاه ویژه‌ای را به خود اختصاص می‌دهند. این رویکرد به رهبران آمریکا این امکان را می‌دهد تا ارتباطات و نفوذ خود را در گروه‌های اجتماعی با موقعیت‌های مختلف سیاسی (از جمله در اقشار غیرسیاسی جمعیت) حفظ کنند و ابزاری برای تأثیرگذاری بر سیاست کشور از طریق تقویت افکار عمومی و کنشگری مدنی فراهم نمایند.

فعالیت‌های بنیادها و سازمان‌های مردم‌نهاد آمریکایی در عرصه اجتماعی و بشردوستانه بنیادهای "جامعه باز" نقش کلیدی را در اجرا و حمایت از پروژه‌ها در حوزه اجتماعی و بشردوستانه در کشورهای قفقاز جنوبی دارند. بنیادهای "جورج سوروس" از آغاز فعالیت خود در دهه ۹۰ بیش از ۲۰۰ میلیون دلار در منطقه هزینه کرده‌اند. در دهه اول پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، بنیادهای جامعه باز در این کشورها بر توسعه سیستم‌های آموزشی متمرکز شدند. بدین منظور، حدود ۴۰٪ (در گرجستان بیش از ۵۰٪) از کل

هزینه‌های سازمان به تامین مالی توسعه و اجرای دوره‌های تحصیلی در فرآیند آموزشی، انتشار منابع علمی و کتاب‌های راهنمای روش شناختی و همچنین تجهیزات فنی مدارس و دانشگاه‌ها اختصاص داده شد.

مقام‌های محلی و موسسات آموزشی دولتی در اجرای چنین برنامه‌هایی مشارکت کردند که امکان برقراری تماس‌های کاری و تعامل مستقیم با نسل جوان را فراهم کرد. به عنوان مثال، در سال ۲۰۰۰، با همکاری وزارت آموزش و پرورش گرجستان، پیش‌نویس قانون جدیدی در مورد مدیریت سیستم‌های آموزشی تدوین شد.

در سال ۲۰۰۱، شورای مبادلات و پژوهش‌های بین‌المللی موسوم به "IREX" نیز کار خود را در این راستا آغاز کرد و "برنامه حمایت از مدیریت دانشگاه" را در ارمنستان و گرجستان راه اندازی کرد. شورای مبادلات و پژوهش‌های بین‌المللی که توسط "بنیاد کارنگی نیویورک" تأمین مالی می‌شود، دوره‌های کارآموزی را در ایالات متحده برای مدیران مؤسسات آموزشی سازماندهی می‌کند که در نتیجه بیش از ۸۴ درصد از فارغ‌التحصیلان این برنامه اصلاحاتی را در دانشگاه‌های خود انجام می‌دهند. به دلیل بازنگری کلی در دیپلماسی عمومی ایالات متحده در سال ۲۰۰۲، سهم پروژه‌های حوزه آموزش سنتی در ساختار هزینه‌های بودجه آمریکا در منطقه شروع به کم شدن کرد و این بودجه به تدریج به حوزه مسئولیت‌های دولتی سرازیر شد، که البته مجریان چنین برنامه‌هایی اغلب خود بنیادها بودند. به عنوان مثال، IREX به عنوان مجری فنی برنامه فولبرایت در منطقه، مسئولیت‌گزینش و ثبت سفرهای آموزشی را برای متخصصان جوان برعهده دارد.

از سال ۲۰۰۳، بودجه بنیادهای جامعه باز برای پروژه‌های کشورهای قفقاز جنوبی که در نتیجه کاهش فعالیت در زمینه آموزش آزاد شد، مجدداً در سایر حوزه‌های فعالیت، عمدتاً برنامه‌هایی برای توسعه جامعه مدنی (ایجاد سازمان‌های غیردولتی، تحریک فعالیت عمومی جوانان)، سیستم‌های مراقبت‌های بهداشتی و حمایت اجتماعی از شهروندان توزیع شد. بدین ترتیب، در هر یک از کشورهای منطقه، ساختار فعالیت‌های پروژه‌ای بسته به اولویت‌های تعیین شده و فرصت‌های ارائه شده توسط مقام‌های محلی تغییر می‌کرد.

در آذربایجان در سال‌های ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۵ تعداد پروژه‌ها در زمینه توسعه جامعه مدنی (با تاکید بر مسائل حقوق بشری و آموزش جوانان) به دلیل کاهش فعالیت در سایر حوزه‌ها به استثنای پزشکی افزایش یافت. در دو سال بعد و پس از افزایش قابل توجه هزینه‌های عمومی بنیادها در این کشور چنین فعالیت‌هایی تعطیل شد و تمرکزها بر روی بخش بهداشت معطوف شد، به گونه‌ای که حوزه سلامت ۳۷٪ از کل بودجه در سال ۲۰۰۷ را به خود اختصاص داد.

از سال ۲۰۰۸، انتشار داده‌های مربوط به جزئیات فعالیت‌های این سازمان در آذربایجان به دلیل افزایش کنترل بر کار آنها توسط مقام‌های محلی، متوقف شد، اما با این حال، به همکاری با بنیاد جامعه باز از طریق تامین مالی پروژه‌های سازمان‌های مردم نهاد و نیز اجرای پروژه‌های مشترک ادامه دادند. با توجه به گزارش‌های منتشر شده در رسانه‌ها، برنامه‌های پزشکی و همچنین کار برای حمایت از فعالان مدنی و متخصصان جوان (از جمله کارآموزی آنها در خارج از کشور) همچنان جایگاه مهمی را در فعالیت‌های این ساختار به خود اختصاص می‌داد. در مورد ارمنستان و گرجستان، در این دوره، بنیاد جامعه

باز تاکید بیشتری بر تامین مالی، ایجاد و تقویت سازمان‌های مردم نهاد محلی داشت. اساساً در همین راستا آموزش فعالان عمومی انجام شد و از تأسیس سازمان‌های مردم نهاد توسط آنها برای توسعه فعالیت حمایت شد. همانند آذربایجان، در گرجستان نیز در سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۷ بودجه پروژه‌ها افزایش پیدا کرد. این افزایش با تخصیص تأمین مالی مستقیم و اضافی (بیش از دو برابر) و نه از طریق افزایش بودجه دفاتر نمایندگی تأمین شد.

فعالیت‌های بنیادها و سازمان‌های غیردولتی آمریکایی در حوزه اجتماعی و بشردوستانه در کشورهای قفقاز جنوبی در سال‌های ۲۰۰۸ و ۲۰۰۹ را می‌توان به عنوان نوعی دوره گذار توصیف کرد که با کاهش بیش از ۲۵ درصدی هزینه‌ها و عدم وجود برنامه‌های جدید برای همکاری با جامعه مدنی شناخته می‌شود. دلایل این امر نیز تغییرات داخلی در ایالات متحده (پیروزی باراک اوباما در انتخابات ریاست جمهوری و پس از آن بازنگری در سیاست خارجی آمریکا از جمله رویکرد ایجاد روابط با فدراسیون روسیه) و وضعیت بی ثباتی در منطقه بود.

در سال ۲۰۱۰، همزمان با افزایش کلی هزینه‌های مربوط به فعالیت‌های ساختارهای غیردولتی در گرجستان، حجم بودجه‌های مالی آمریکا برای پروژه‌های بشردوستانه در این جمهوری دوباره شروع به رشد کرد. در وهله اول، این افزایش مربوط به برنامه‌هایی در زمینه مراقبت‌های بهداشتی است (بیش از ۲۵٪ از هزینه‌ها) که در آن ساختارهای ایالات متحده به وضوح فعالیت‌های خود را مشخص کردند. یک نمونه گویا از چنین تعاملی، ابتکار پزشک گرجی س. کرسلیدزه (S. Kereselidze) بود. کرسلیدزه پس از گذراندن

یک دوره کارآموزی در دانشگاه کالیفرنیا از طریق برنامه فولبرایت (از طریق بنیاد اوراسیا)، جایی که امکان درمان اوتیسم را مطالعه کرد، به گرجستان بازگشت و اولین مرکز اوتیسم را در تفلیس با بودجه بنیاد جامعه باز برای آموزش دروس عمومی ۳۰ کودک و همچنین آموزش متخصصان محلی توسط اساتید آمریکایی افتتاح کرد.

بنیاد جامعه باز همچنین به آوارگان داخلی آبخازیا و اوستیای جنوبی کمک کرد. در سال ۲۰۱۰، "برنامه توانبخشی روانی اجتماعی آوارگان داخلی و کودکان در منطقه جنگ" حمایت مالی شد. در همان زمان، پروژه‌ای برای ارائه کمک‌های حقوقی (کارآفرینی، مالیات و قانون مدنی، توسعه مشاغل کوچک) برای جمعیت آبخازیا اجرا شد.

منابع مالی آمریکا به طور فعال در اجرای استراتژی "تعامل از طریق همکاری" مشارکت دارد و به برقراری تماس با جمعیت آبخازیا و اوستیای جنوبی کمک می‌کند. در گرجستان، بخش قابل توجهی از ابتکارات بشردوستانه سازمان‌های غیردولتی و بنیادهای آمریکایی با همکاری مقام‌های محلی، عمدتاً با وزارتخانه‌های مربوطه اجرا شد. علاوه بر بنیادهای جامعه باز، IREX نیز با همکاری سازمان‌های دولتی کار برنامه‌ای را به اجرا در آورد. به عنوان مثال، در سال ۲۰۱۱، با مشارکت وزارت دادگستری گرجستان، برنامه دسترسی آزاد راه‌اندازی شد که هزینه نوسازی کتابخانه‌های موجود و افتتاح کتابخانه‌های جدید در شهرها و روستاها را به منظور افزایش دسترسی به اطلاعات و آموزش تامین می‌کند.

در ارمنستان در طول سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۴ تعداد پروژه‌های اجتماعی کاهش یافت، کانون توجه بنیادهای آمریکایی به برنامه‌های تشکیل نهادهای دموکراتیک و رسانه‌ها معطوف شد. با این وجود، شرکای دائمی بنیادها همچنان از حمایت پایدار برخوردار بودند.

به عنوان مثال، سازمان غیردولتی "انجمن درد و مراقبت تسکینی" در دوره مشخص شده، ۴ کمک هزینه به مبلغ بیش از ۹۰۰۰۰ دلار برای آموزش و پشتیبانی از کار تیم‌های سیار برای خدمت به بیماران دریافت کرد. به طور منظم برای توسعه حوزه خدمات پزشکی، ارائه کمک‌های بشردوستانه به اقشار مختلف مردم، تجهیز مراکز فرهنگی و کتابخانه‌ها و غیره بودجه تخصیص داده می‌شد.

در سال ۲۰۱۳، سیاست دولت در قبال منابع مالی خارجی در آذربایجان تشدید شد. اول از همه، این امر بر کار بنیاد جامعه باز تأثیر گذاشت که فعالیت‌های آن به میزان قابل توجهی کاهش یافت و از سال ۲۰۱۴ به طور کامل متوقف شد. در همان زمان، بیانیه‌ای منتشر شد مبنی بر اینکه این سازمان "از تلاش‌ها برای یک جامعه باز در آذربایجان در خارج از کشور از طریق تخصیص بودجه به سازمان‌های غیردولتی در سایر کشورها برای انجام تحقیقات، ارائه آموزش به مردم محلی و دعوت از آنها به رویدادهای خارج از کشور حمایت خواهد کرد. اغلب، برای اجرای چنین پروژه‌هایی که بر محافل عمومی و تخصصی آذربایجان تأثیر می‌گذارد، بنیاد جامعه باز از ساختارهایی در ایالات متحده، قرقیزستان و لیتوانی استفاده می‌کرد.

سایر ساختارهای آمریکایی حتی در مواجهه با سیاست‌های سخت‌گیرانه به کار خود در حوزه آذربایجان ادامه دادند. به عنوان مثال، در چارچوب شورای تحقیقات بین‌المللی و مبادلات علمی، برنامه از راه دور موسوم به "دختران عصر فناوری" با هدف افزایش رقابت‌پذیری دختران جوان در بازار کار داخلی و نقش آنها در زندگی عمومی در حال اجرا است.

با این حال، از سال ۲۰۱۴، بخش عمده‌ای از اطلاعات مربوط به فعالیت بنیادها و سازمان‌های غیردولتی آمریکایی در آذربایجان در دسترس عموم قرار نمی‌گیرد. سال ۲۰۱۵ را می‌توان به عنوان یک دوره گذار دیگر در فعالیت‌های ایالات متحده در قفقاز جنوبی توصیف کرد: رویکردهای جدیدی در این زمینه وجود نداشت و بازگشت نسبی به برنامه‌های سنتی‌تر وجود داشت. به عبارت دیگر تمرکز ایالات متحده بیشتر بر روی حل مشکلات داخلی بود تا رسیدگی به سیاست خارجی. بنیادها و سازمان‌های مردم نهاد آمریکایی اغلب موضع انتظار گرفته و عمدتاً به فرمت‌های کاری معمول خود بازگشتند.

در ارمنستان، به دنبال کاهش کلی هزینه‌ها (به عنوان مثال، بودجه دفتر نمایندگی بنیاد جامعه باز ۵۰٪ کاهش یافت)، تعداد پروژه‌ها در حوزه تحریک مشارکت مدنی در امور اجتماعی و بشردوستانه به نفع ابتکارات آموزشی و توسعه نهادهای دموکراتیک در کشور کاهش یافت. حمایت از برنامه‌های مراقبت‌های بهداشتی در همان سطح باقی ماند. با این حال، در گرجستان، به دلیل بازگشت فعال پروژه‌های آموزشی سنتی به اولویت کار سازمان‌های غیردولتی، افزایش جزئی در هزینه‌ها مشاهده شد. در سال ۲۰۱۶ که مصادف بود با آخرین سال حضور باراک اوباما بر مسند ریاست جمهوری آمریکا وضعیت مشابهی حکمفرما بود. تنها فعالیت‌های توسعه نهادهای دموکراتیک به شدت افزایش یافت که دلیل آن برگزاری انتخابات پارلمانی در گرجستان و آمادگی برای انتخابات آتی در ارمنستان بود.

در سال‌های ۲۰۱۷ تا ۲۰۱۹ تحریک مشارکت مدنی بار دیگر به حوزه فعالیت بنیادهای آمریکایی در قفقاز جنوبی در حوزه اجتماعی و بشردوستانه تبدیل شد. یکی از جنبه‌های مهم فعالیت آنها ایجاد مراکز به اصطلاح جامعه مدنی یا مراکز منابع سازمان‌های مردم نهاد بر اساس سازمان‌های غیردولتی محلی بود. به عنوان مثال، در ارمنستان، در مناطق آرماویر، گغارکونیک، سیونیک و شیراک، چهار ساختار از این قبیل افتتاح شد که برای این منظور بنیاد جامعه باز تقریباً ۴۰۰ هزار دلار اختصاص داد. چنین سازمان‌هایی در زمینه آموزش و مشاوره جامعه مدنی مشغول هستند.

در این مدت، تغییرات قابل توجهی در حجم تامین مالی پروژه‌های بخش سلامت در ارمنستان و گرجستان نیز مشاهده شد. در ارمنستان، تعداد این برنامه‌ها در دو سال تقریباً سه برابر و در جهت گرجستان تا دو برابر افزایش یافت (که عمدتاً به طور مستقیم با بیماران و افراد دارای معلولیت سروکار داشتند). بنابراین می‌توان از استفاده فعالتر از حوزه سلامت به عنوان سازوکاری برای حمایت از مسئولان فعلی و حفظ ثبات اجتماعی در کشور سخن به میان آورد.

مرحله جدیدی از توسعه فعالیت‌های بنیادها و سازمان‌های مردم‌نهاد آمریکایی در کشورهای قفقاز جنوبی به دلیل شیوع ویروس کرونا در سال ۲۰۲۰ بود. این بنیادها علاوه بر تبدیل اکثر پروژه‌های خود به فرمت غیرحضور و "از راه دور" و تعلیق برنامه‌های کارآموزی آکادمیک و آموزشی در خارج از کشور، کار حمایت از جامعه مدنی را در شرایط جدید به عهده گرفتند. نقش اصلی در این زمینه را بنیادهای جامعه باز ایفا کرده و بیش از ۶۰ پروژه را در ارمنستان و گرجستان به مدت یک سال به ارزش بیش از ۱ میلیون

دلار تامین مالی کردند. این حمایت‌ها برای کمک به بیماران، خرید تجهیزات آزمایشی و تجهیزات حفاظت فردی، تامین غذا برای آسیب‌پذیرترین گروه‌های جامعه، کمک‌های روانی و حقوقی و آموزش کادر پزشکی اختصاص یافت. همچنین، بنیاد اوراسیا به طور فعال به کار حمایت از جمعیت کشورهای قفقاز جنوبی در طول همه‌گیری ویروس کرونا پیوسته است. تمرکز این سازمان بر کار آموزشی، مشارکت ساختارهای جامعه مدنی در فرآیندهای کنترل عمومی در زمینه مراقبت‌های بهداشتی و کمک به افراد دارای معلولیت بود.

یکی دیگر از عواملی که کار صندوق‌های آمریکایی را در حوزه اجتماعی و بشردوستانه کشورهای قفقاز جنوبی در سال ۲۰۲۰ تعدیل کرد، درگیری مسلحانه در منطقه قره باغ بود. بنیاد جامعه باز ارمنستان بیش از ۳۴۰ هزار دلار به سازمان‌های غیر دولتی محلی برای ارائه کمک‌های بشردوستانه (غذا، پوشاک، کالای خواب و غیره) به خانواده‌هایی که از منطقه درگیری گریخته بودند اختصاص داد. این بودجه بین ۸ سازمان غیر دولتی ارمنستان توزیع شد و بیش از ۴۰۰۰ نفر کمک دریافت کردند. همچنین با همکاری وزارت بهداشت ارمنستان، هزینه تحویل غذای گرم، پتو و لباس برای پزشکانی که به مناطق جنگی رفته بودند، تامین شد. هیچ اطلاعاتی در مورد ارائه کمک‌های بشردوستانه توسط صندوق‌ها و سازمان‌های غیردولتی ایالات متحده به طرف آذربایجانی منتشر نشده است. بنابراین، فعالیت بنیادها و سازمان‌های مردم‌نهاد آمریکایی در حوزه اجتماعی و بشردوستانه با هدف ارتقای سطح زندگی مردم از طریق اجرای برنامه‌های خیریه، پزشکی، آموزشی و فرهنگی، به شکل‌گیری تصویری مثبت از آمریکا در جامعه کشورهای قفقاز جنوبی کمک

می‌کند. همچنین این امر باعث ایجاد ارتباط مستقیم با فعالان مدنی محلی و نمایندگان دولتی می‌شود. این امر زمینه ساز پیشبرد نفوذ آمریکا در عرصه سیاسی اجتماعی در این منطقه بوده است.

فعالیت‌های بنیادها و سازمان‌های مردم‌نهاد آمریکایی در عرصه سیاسی اجتماعی

برخلاف عرصه اجتماعی و بشردوستانه که فعالان اصلی آن بنیادهای جامعه باز و تا حدی شورای مبادلات و پژوهش‌های بین‌المللی و همچنین بنیاد اوراسیا هستند، تمام سازمان‌های اعطا کننده کمک‌های مالی آمریکایی که در منطقه فعالیت می‌کنند در عرصه سیاسی اجتماعی دخیل هستند. تا قبل از حملات تروریستی ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱، فعالیت در کشورهای قفقاز جنوبی در این راستا محدود بود. موقوفه ملی برای دموکراسی (NED) تنها ۲۰ کمک بلاعوض به سازمان‌های غیردولتی ۳ کشور به مبلغ کمی کمتر از ۸۰۰ هزار دلار در مدت ۲ سال اختصاص داده است که البته تقریباً نیمی از این بودجه به مرکز غیردولتی "شرکت‌های خصوصی بین‌المللی" مستقر در واشنگتن برای پروژه‌های تعامل نشست‌های تجاری منتقل شده است.

فعالیت موقوفه ملی برای دموکراسی در ارمنستان بر برنامه‌های حقوق بشری و در آذربایجان و گرجستان بر پروژه‌های توسعه سیاسی (آموزش ناظران انتخابات، مبارزه با فساد، دولت محلی) متمرکز بود. بنیادهای جامعه باز در این دوره عمدتاً به تأمین مالی رسانه‌ها می‌پرداختند.

از سال ۲۰۰۲، در ساختار اعتبارات موقوفه ملی برای دموکراسی هزینه‌های مربوط به فعالیت‌های سازمان‌های غیردولتی، عمدتاً برای آموزش فعالان و نظارت بر نقض حقوق بشر افزایش دوبرابری اتفاق افتاد که نتایج آن به طور فعال از طریق رسانه‌های ایجاد شده با حمایت این سازمان و همچنین پروژه‌هایی در زمینه توسعه فرآیندهای سیاسی منتشر می‌شد. این امر به دلیل انتخابات ریاست جمهوری سال ۲۰۰۳ در همه کشورهای منطقه بود.

در نوامبر سال ۲۰۰۳، انقلاب "گل رز" در گرجستان رخ داد که در نتیجه آن ادوارد شواردنادزه تحت فشار معترضان استعفا داد. گزارش سالانه موقوفه ملی برای دموکراسی این رویداد را "تنها تحول مثبت برای دموکراسی در یک سال" نامید. در همان زمان، برای کل سال، موقوفه ملی برای دموکراسی در گرجستان رسماً تنها ۲ کمک هزینه به ارزش کمتر از ۵۰ هزار دلار به صندوق "سوخومی" برای آموزش زنان در زمینه کارآفرینی و "انجمن سازمان ملل متحد گرجستان" برای سازماندهی رویدادهای جوانان اختصاص داد. بنیاد "جامعه باز گرجستان" بیش از ۵۰۰ هزار دلار را تحت برنامه حمایت از انتخابات برای آموزش ناظران، انجام نظرسنجی، رأی سنجی و کمپین‌های اطلاعاتی اختصاص داد.

در سال ۲۰۰۳، بنیاد اوراسیا نیز با مشارکت بنیاد کارنگی نیویورک که "شبکه‌ای از مراکز منابع تحقیقاتی" قفقاز را برای انجام تحقیقات علمی و جامعه شناختی در هر کشور افتتاح کرده بود، فعالیت‌هایی را در منطقه آغاز کرد. بزرگترین پروژه نظارت بر افکار عمومی،

پروژه‌ای موسوم به "فشارسنج قفقازی" است که با کمک آن واکنش بالقوه جامعه مدنی به برخی ابتکارات سیاست خارجی مشخص می‌شود.

در سال ۲۰۰۵، موقوفه ملی برای دموکراسی انتشار عمومی اطلاعات خود را در مورد هزینه‌های پروژه‌ها در کشورهای پس از فروپاشی شوروی، از جمله قفقاز جنوبی متوقف کرد. در وب سایت رسمی سازمان، اطلاعاتی از مبالغ تخصیص یافته و پروژه‌های انجام شده تا سال ۲۰۱۴ (به استثنای سال ۲۰۱۱) موجود نیست.

هم زمان، بودجه بنیادهای جامعه باز در منطقه ۴۱ درصد رشد کرد که بیشترین افزایش مربوط به گرجستان بود. افزایش ۲ میلیون دلاری بودجه در درجه اول به دلیل تعداد ابتکارات برای توسعه نهادهای دموکراتیک بود که با همکاری مقام‌های محلی اجرا شد. این روند تا سال ۲۰۰۷ و به عبارت دیگر تا زمانی که تعداد چنین پروژه‌هایی بیش از یک سوم کل کمک‌های مالی ارائه شده توسط بنیاد جامعه باز گرجستان را تشکیل می‌داد، ادامه پیدا کرد.

برخلاف گرجستان که در آن روابط نزدیک بنیاد جامعه باز با مقام‌های محلی امکان تمرکز بر توسعه فرآیندهای سیاسی را فراهم می‌کرد، در ارمنستان ساختارهای دولتی چندان درگیر تعامل با بنیادهای آمریکایی نبودند. تاکید فعالیت دفاتر نمایندگی آنها بر روی ایجاد و توسعه سازمان‌های غیردولتی در عرصه‌های مختلف (بیش از ۳۵٪ از کل پروژه‌ها) بود. پس از بحران سیاسی داخلی در گرجستان در سال ۲۰۰۷ (وقوع اعتراضات گسترده) و جنگ ۸ تا ۱۲ اگوست سال ۲۰۰۸، حمایت مقام‌های فعلی از سوی ایالات متحده به تدریج شروع به افول کرد و این کشور رفته رفته وجهه "ویتترین" "دموکراسی پسا

شوروی " خود را از دست داد. بیش از نیمی از کمک‌های مالی بنیادهای آمریکایی به توسعه سازمان‌های غیردولتی محلی اختصاص یافت که هدف از آن ایجاد تعامل با فعال‌ترین نمایندگان جامعه مدنی، "تنوع بخشی ارتباطات با نخبگان سیاسی گرجستان و نیز برقراری تماس‌های فشرده‌تر با رهبران احزاب وفادار به ایالات متحده" بود. کاهش قابل توجه در برنامه‌های بشردوستانه (در درجه اول خدمات عمومی و کمک‌های پزشکی) نشان دهنده عدم وجود اولویت برای تضمین ثبات اجتماعی در کشور بود.

به طور همزمان، بنیاد جامعه باز برنامه "ادغام با اروپا" را در گرجستان و آذربایجان راه‌اندازی کرد. این بنیاد در چارچوب این برنامه به آن دسته از سازمان‌های غیردولتی محلی که مشغول "نظارت بر اجرای اصلاحات، انجام تحقیقات و فعالیت‌های تبلیغاتی و رسانه‌ای" با موضوع پیروی از توسعه کشورهای اروپایی کمک‌های مالی ارائه می‌داد. در گرجستان بیش از ۱٫۶ میلیون دلار برای این منظور اختصاص داده شد. اطلاعاتی درباره جزئیات هزینه‌ها در آذربایجان منتشر نشده است.

در طول سال‌های ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۳ بخش قابل توجهی از پروژه‌های تامین مالی شده توسط بنیادهای آمریکایی در کشورهای قفقاز جنوبی در حوزه سیاسی-اجتماعی متمرکز بر کار اطلاعاتی و ایجاد رسانه بود که هم بر روی رسانه‌های بزرگ، برای پوشش کل مخاطبان منطقه (به عنوان مثال، پورتال گرجستانی "Netgazeti.ge" که کمک‌های مالی از سوی "بنیاد جامعه باز گرجستان" به این پرتال بالغ بر ۶۰۰ هزار دلار بود)، و هم بر روی رسانه‌های محلی، برای ارتباط با مخاطبان هدف در مناطق خاص (به عنوان مثال، Radio NOR در شهر کوچک نینوتسمیندا با بودجه سالانه بالغ بر ۱۱۵ هزار دلار از

سوی موقوفه ملی برای دموکراسی، بنیاد "جامعه باز گرجستان" و شورای مبادلات و پژوهش‌های بین‌المللی (تمرکز داشت. با حمایت شورای مبادلات و پژوهش‌های بین‌المللی، برنامه مشارکت رسانه‌ای برای گرجستان در سال ۲۰۱۰ به منظور تقویت هم‌افزایی بین رسانه‌های آمریکایی و گرجستانی از طریق مبادلات دوجانبه که توسط سفارت ایالات متحده در تفلیس تامین مالی می‌شد، راه‌اندازی شد.

شورای مبادلات و پژوهش‌های بین‌المللی اطلاعات مربوط به هزینه‌های فعالیت در قفقاز جنوبی را فاش نمی‌کند، اما در سال ۲۰۱۲، در مصاحبه‌ای با "The Financial"، رئیس برنامه گرجستان، "م. شلی"، از آموزش بیش از ۱۰۰ روزنامه‌نگار و تخصیص بیش از ۱۳ میلیون دلار برای توسعه رسانه‌های آژانس توسعه جهانی ایالات متحده "USAID" در ۴ سال آینده خبر داد. علاوه بر این، به گفته وی، تا سال ۲۰۱۲ بیش از ۲ میلیون دلار کمک بلاعوض به خبرگزاری‌های گرجستان توسط IREX اختصاص داده شده است.

با تشدید یافتن سیاست‌های مقام‌های آذربایجان در قبال بنیادهای خارجی و سازمان‌های غیردولتی در سال ۲۰۱۴، ایالات متحده آمریکا فشار بر باکو را به ویژه در زمینه حمایت از حقوق بشر افزایش داد. در دسامبر سال ۲۰۱۵، کمیسیون امنیت و همکاری در اروپا پیش نویس "قانون دموکراسی در آذربایجان" را به کنگره ایالات متحده ارائه کرد که براساس آن تحریم‌های شدیدی علیه رهبران این کشور وضع می‌شد.

با این حال، در زمینه انرژی، امنیت و دفاعی، باکو همچنان به عنوان "عنصر مهم تضمین کثرت‌گرایی انرژی در فرآیند تامین هیدروکربن اروپا با دور زدن روسیه و به عنوان یک شریک مهم در مبارزه با جهادگرایی" تلقی می‌شد. با این وجود، بنیادهای آمریکایی تمامی

برنامه‌های همکاری با دولت آذربایجان را محدود کرده و به همکاری با جامعه مدنی از طریق کشورهای ثالث متمرکز روی آوردند. موقوفه ملی برای دموکراسی در گزارش‌های سالانه خود اطلاعاتی را درباره پروژه‌های خود در آذربایجان منتشر می‌کند، البته به دریافت‌کنندگان بودجه این پروژه‌ها اشاره‌ای نمی‌کند.

در سال‌های ۲۰۱۵ و ۲۰۱۶ فعالیت بنیادهای آمریکایی در عرصه سیاسی و اجتماعی عمدتاً حول محور رویدادهای سیاسی داخلی کشورهای منطقه بود. انتخابات پارلمانی ارمنستان و گرجستان نیازمند تشدید فعالیت‌ها در زمینه آمادگی برای برگزاری آن و مشارکت رسانه‌ها در پشتیبانی اطلاعاتی بود. بالغ بر ۵۰ درصد از بودجه موقوفه ملی برای دموکراسی به حمایت از سازمان‌های غیردولتی ارمنی در جهت توسعه فرآیندهای سیاسی (آموزش ناظران، کار با مردم و غیره) و بیش از یک سوم آن به بنیادهای جامعه باز اختصاص یافت. به عنوان مثال، شعبه محلی سازمان مردم‌نهاد «شفافیت بین‌الملل» در سال ۲۰۱۶ بیش از ۱۴۰ هزار دلار از موقوفه ملی برای دموکراسی و بیش از ۷۵ هزار دلار از بنیاد جامعه باز ارمنستان برای «ترویج انتخابات عادلانه و ایجاد اعتماد عمومی به نتایج آن» دریافت کرد.

در ۳ سال آینده، هیچ تغییر قابل توجهی در فعالیت‌های صندوق‌های ایالات متحده در کشورهای قفقاز جنوبی رخ نداد. تلاش‌ها برای ایجاد روابط با سازمان‌های غیر دولتی و سازمان‌های دولتی (در صورت امکان) ادامه یافت. به گفته کارشناسان موقوفه ملی برای دموکراسی، در منطقه "اخبار دروغ (disinformation) روسیه در میان برخی از اقشار مردم مورد حمایت قرار گرفت"، که تلاش‌های جامعه مدنی را "به عنوان سنگری در برابر

سرکوب، رادیکال‌سازی و بی‌ثباتی مهم‌تر از همیشه کرد". در این راستا، تخصیص بودجه برای فعالیت‌های رسانه‌ها و آموزش خبرنگاران و همچنین برای توسعه فرآیندهای سیاسی و مشارکت سازمان‌های غیر دولتی در آنها به طور فعالانه ادامه یافت.

در سال ۲۰۱۸ تغییرات مهمی در ارمنستان به دلیل بحران سیاسی رخ داد که در نتیجه آن نیکول پاشینیان نخست وزیر این کشور شد. این رویدادها، طبق اطلاعات موجود در وب سایت موقوفه ملی برای دموکراسی، "فرصت‌های جدیدی را برای دستاوردهای آزادیخواهانه" فراهم کرد. نمایندگان سازمان‌های مردم نهاد شریک، که در آماده‌سازی و اجرای اعتراضات مشارکت فعال داشتند، برای مشارکت در تضمین شفافیت نظام سیاسی، پاسخگویی ساختارهای دولتی و نظارت عمومی حمایت شدند.

در سال‌های ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹ هزینه‌های آمریکا در ارمنستان بیش از ۳۰ درصد افزایش پیدا کرد. این امر عمدتاً به دلیل افزایش تعداد پروژه‌های توسعه نهادهای دموکراتیک، بهبود قوانین و مبارزه با فساد بود. مورد آخر نه تنها به عنوان "یک منبع مهم برای تکمیل بودجه، بلکه به عنوان یک ابزار موثر برای مبارزات سیاسی" به "کارت ویزیت" مقام‌های فعلی تبدیل شد. طی دو سال، بنیاد جامعه باز ارمنستان بیش از ۷۷۰ هزار دلار و موقوفه ملی برای دموکراسی بالغ بر ۵۵۰ هزار دلار به این حوزه اختصاص دادند.

در سال ۲۰۲۰، در منطقه قفقاز جنوبی، علاوه بر همه‌گیری ویروس کرونا، که موجب شد بودجه ایالات متحده برای توزیع مجدد منابع به سمت حوزه اجتماعی و بشردوستانه سرازیر شود، وضعیت در منطقه قره باغ رو به وخامت گذاشت. به گفته کارشناسان، از آغاز دهه ۲۰۰۰ از سازمان‌های غیردولتی ایالات متحده برای ایجاد "تماس بین سناتورها و

دیپلمات‌های آمریکایی با مقام‌های این جمهوری، و نیز ارائه کمک‌های اقتصادی به استپانکرت" استفاده شد. با این حال، در وب‌سایت‌های رسمی بنیادهایی که در منطقه فعالیت می‌کنند، هیچ اطلاعاتی در مورد کار با مقام‌های جمهوری آرتساخ (جمهوری قره باغ کوهستانی) و مشارکت در حمایت سیاسی-اجتماعی از جنگ قره باغ وجود ندارد، به استثنای انتشار اطلاعات تحلیل‌های ضد روسی.

در گرجستان، در سال ۲۰۲۰، فعالیت بنیادهای آمریکایی عمدتاً بر روی آمادگی برای برگزاری انتخابات پارلمانی متمرکز بود، جایی که شانس واقعی شکست حزب حاکم یعنی "رویای گرجستان" وجود داشت. بنیاد "جامعه باز گرجستان" ۱۴ کمک بلاعوض به سازمان‌های غیر دولتی محلی برای این اهداف اختصاص داد که رقم آن بالغ بر ۳۶۰ هزار دلار است. به عنوان مثال، سازمان غیردولتی "مرکز اروپای شرقی دموکراسی چند حزبی" ۷۰ هزار دلار برای سازماندهی برنامه‌های ارزیابی گفتمان عمومی در مورد انتخابات دریافت کرد.

بنیاد "جامعه باز گرجستان" نیز آموزش ناظران و کار آنها را در روز انتخابات تامین مالی کرد. برای این منظور ۳ کمک بلاعوض به مبلغ بیش از ۸۰ هزار دلار تخصیص داده شد که وب‌سایت رسمی از دریافت کنندگان این وجوه اطلاعی ارائه نداده است. هنگامی که بر اساس نتایج انتخابات، حزب حاکم پیروز شد، اقدامات اعتراضی مخالفان در شهرهای کشور آغاز شد که از تقلب گسترده در جریان رای‌گیری خبر می‌دادند. با این حال، ناظران عمومی آموزش دیده (و همچنین شرکای غربی گرجستان) با به رسمیت شناختن انتخابات، آن را "دموکراتیک و معتبر" اعلام کردند.

نتیجه‌گیری

توسعه فعالیت‌های بنیادها و سازمان‌های مردم‌نهاد آمریکایی را در منطقه قفقاز جنوبی در دهه‌های ۲۰۰۰ و ۲۰۱۰ تقریباً می‌توان به چند مرحله تقسیم کرد. تا سال ۲۰۰۱، اعطا کنندگان کمک‌های مالی از پروژه‌هایی در زمینه آموزش سنتی و سازمان‌دهی سیاسی در کشورهای منطقه با همکاری مقام‌های محلی حمایت می‌کردند. در سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۸ فعالیت‌ها به منظور ایجاد سازمان‌های مردم‌نهاد و رسانه‌ها، آموزش فعالان مدنی و ترویج حقوق بشر تشدید شد. از سال ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۴، توسعه گسترده اقدامات اجتماعی و برنامه‌های بشردوستانه (عمدتاً در زمینه مراقبت‌های بهداشتی)، دخالت ساختارهای جامعه مدنی در فرآیندهای سیاسی و گسترش رسانه‌های محلی صورت گرفت.

نوعی دوره گذار در کار بنیادهای آمریکایی در سال‌های ۲۰۱۵ و ۲۰۱۶ مشاهده شد، زمانی که بازگشت نسبی به برنامه‌های سنتی وجود داشت. در سال‌های ۲۰۱۷ تا ۲۰۲۰ تشدید فعالیت بر روی آموزش فعالان مدنی با استفاده از فناوری‌های مدرن (شبکه‌های اجتماعی، پلت فرم‌های آنلاین)، مشارکت آنها در فرآیندهای کنترل عمومی و فعالیت‌های سیاسی مورد توجه قرار گرفت.

جهت‌گیری‌های حمایتی از ساختارهای جامعه مدنی در کشورهای منطقه توسط بودجه ایالات متحده در دوره مورد بررسی در هر یک از کشورهای قفقاز جنوبی تا حد زیادی با دستورالعمل‌های سیاست خارجی مقام‌های محلی مرتبط بود. در کشورهایی که در آنها رژیم حاکم غربگرا بود تأکید بر برنامه‌هایی بود که به تقویت مواضع آنها کمک می‌کرد. این برنامه‌ها شامل توسعه فرآیندهای سیاسی، کمک به اصلاحات، حمایت از سیستم

اجتماعی (با همکاری سازمان‌های دولتی) می‌شد. در کشورهایی که مقام‌های آنها به طور واضح به سمت همکاری با غرب گرایش نداشتند، تمرکز بنیادهای آمریکایی بر روی پروژه‌های همکاری مستقیم با ساختارهای جامعه مدنی بود، که شامل ایجاد و حمایت از سازمان‌های غیردولتی با گرایش‌های مختلف، حمایت از حقوق بشر، و توسعه رسانه‌ها می‌شد.

این تعادل در درجه اول مشخصه فعالیت بنیادهای آمریکایی در حوزه اجتماعی و سیاسی است. برنامه‌های اجتماعی و بشردوستانه کمتر مستعد چنین تغییراتی هستند، زیرا آنها بر ایجاد تصویری مثبت از ایالات متحده در درازمدت تمرکز دارند. در عین حال، چنین ابتکارهایی در حال تبدیل شدن به سکوی پرتابی در جهت ارتقای نفوذ در حوزه سیاسی-اجتماعی است و امکان برقراری ارتباط با نهادهای مختلف دولتی و ساختارهای جامعه مدنی در داخل کشور را در مورد موضوعات منحصراً بشردوستانه ممکن می‌سازد.

بر اساس منابع موجود، اولویت اصلی بودجه آمریکا در منطقه قفقاز جنوبی، گرجستان است، جایی که در دوره مورد بررسی، ۴۸ درصد از کل هزینه‌ها به پروژه‌های داخل این کشور اختصاص یافته است (ارمنستان و آذربایجان با ۲۹ درصد و ۲۳ درصد به ترتیب در رتبه‌های دوم و سوم قرار دارند). بیشترین مقدار کمک‌های مالی به گرجستان در سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۷ (حمایت فعال از میخائیل ساکاشویلی تا قبل از متفرق شدن تجمعات مخالفان و درگیری مسلحانه با آبخازیا و اوستیای جنوبی) و سال‌های ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۳ (اتمام دوره دوم ریاست جمهوری ساکاشویلی و آمادگی برای انتخابات) اتفاق افتاد. چنین توجهی به این کشور در درجه اول به دلیل جهت‌گیری دائمی غرب‌گرایانه (و ضد روسی)

مقام‌های آن و لزوم تضمین تداوم این جریان در گرجستان بوده است. همچنین در دوره‌های مختلف، گرجستان به طور فعال به عنوان "فانوس دریایی دموکراسی" در فضای پسا شوروی شناخته می‌شد.

در هر یک از کشورهای قفقاز جنوبی، بنیادهای آمریکایی در همه زمینه‌ها فعالیت داشتند. با این حال، بسته به فرصت‌های ارائه شده توسط مقام‌های محلی و منافع خاص ایالات متحده، اولویت‌های موضوعی نیز متفاوت بود. در آذربایجان، پروژه‌هایی در زمینه حمایت از حقوق بشر (از جمله مسائل جنسیتی) و نظارت عمومی توسط سازمان‌های مردم نهاد از جایگاه مهمی برخوردار بودند. در ارمنستان برنامه‌های حمایت از نهادهای جامعه مدنی، مشارکت آنها در فعالیت‌های سیاسی مهم تلقی می‌شد و در گرجستان ابتکارات در توسعه فرآیندهای سیاسی و تعامل با سازمان‌های مردم نهاد جایگاه مهمی داشتند. در هر سه کشور، برنامه‌های ایجاد و حمایت از فعالیت رسانه‌ها و پروژه‌های پزشکی نیز از جایگاه قابل توجهی برخوردار بود.

بخش قابل توجهی از داده‌های مربوط به بودجه تخصیص یافته، سازمان‌های دریافت کننده کمک‌های مالی، جزئیات پروژه‌های در حال اجرا و نتایج کمی به دست آمده در اختیار عموم قرار نمی‌گیرد. حتی بنیادهای جامعه باز، که یک پایگاه داده عمومی از برنامه کمک مالی خود دارند، بخشی از اطلاعات مربوط به حمایت سازمان‌های مردم نهاد در منطقه را پنهان می‌کنند. در مورد آذربایجان این رویکرد به دلیل کنترل نسبتاً شدید مقام‌های محلی بر فعالیت‌های نهادهای جامعه مدنی است. با این حال، در مورد ارمنستان

و گرجستان، این رویکرد تنها با وجود فعالیت‌هایی قابل توضیح است که اطلاعات بودجه برای مخاطبان گسترده در نظر گرفته نشده است.